

Crnogorski glasnik

GODINA XVI. _ BROJ 92. _ OŽUJAK-TRAVANJ / MART-APRIL _ 2015.

PRVA SJEDNICA MJEŠOVITOG ODBORA VLADA REPUBLIKE HRVATSKE I CRNE GORE	3-5
GLAVNI GRAD CRNE GORE – GRAD GOST LUČINDANSKIH SUSRETA 2015. GODINE	6
IMENOVANJE ČLANOVA SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE	7
SREDSTVA ZA KULTURNU AUTONOMIJU Crnogorcima 620.000,00 kuna	10
USUSRET IZBORIMA	14
PREDSTAVLJANJE KNJIGA Ilija Vujačić: Saznanje i politika	15
ZAPIS SA CETINJA Miraš Martinović: Cetinje je obilježeno posebnim znakom	18
520 GODINA „OKTOIHA PRVOGLASNIKA“ Dimitrije Popović: Grafička mapa OKTOIH 1494-2014	20
MOJA VRLA GOSPO ... Sreten Asanović: Izabeta	30
FILMSKA RATNA PRIČA BEZ GORČINE I MRŽNJE Veljko Bulajić: Mjesto sjećanja Vukovar	32
DANI CRNOGORSKE KULTURE Koncert Gjulie Pelingu i Fatime Katana Buzuku u Zagrebu Izložba Tijane Gordić i Adina Rastodera u Zagrebu	33 35
KULTURNA SUSRETANJA HRVATSKE I CRNE GORE Veče Ivane Simić Bodrožić u Tivtu	38
MANJINSKE MANIFESTACIJE Nastup tri zboru u Rijeci	40
U BIBLIOTECI NZCH Jedna rasprava Valtazara Bogišića	41
GALERIJA „MONTENEGRINA“ Izložba radova „Kluba 60+“ iz Omišlja	42
AFORIZMI Čekajući sedmu knjigu Marinka Mijovića	43
DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU Dvije večeri posvećene Živku Nikoliću	44
ODLAZAK DIVE CRNOGORSKOG GLUMIŠTA Posljednji pozdrav dramskoj umjetnici Dragici Tomas	46
TRADICIONALNA USKRŠNJA DRUŽENJA	47
GALERIJA „MONTENEGRINA“	47
520 GODINA „OKTOIHA PRVOGLASNIKA“	48

Čestitamo 8. mart

Pismo Izabeti

...

Gospođo moja, ne plači! Godine ljubavi i sreće koje smo zajedno proživjeli veliki je dar od Gospoda. Stoga sam miran i bez zebnje i straha mogu izvršavati svoje dužnosti čelnika zemlje i naroda. Pitala si me jednom ne prtim li na svoja pleća breme veće od mojih mogućnosti, snage i broja mačeva koji me slijede. Gospođo moja, da sam sljedovao samo mogućnosti, snagu i broj, može biti da bih duže poživio, ali zasigurno ne bih odavno ništa ni značio. Već ne bi bilo ni Crne Gore ni Crnogoraca.

...

Izdali su me svi, gospođo moja, i saveznici i prijatelji i braća, svi osim tebe, draga moja, i mojih golih i divljih Crnogoraca. Pa ni oni nijesu ostali uz mene iz ljubavi ili zbog osjećanja dužnosti ili radi viših ciljeva. Crnogorci su uz mene iz inata, pomiješanog s nejasnim i nerazumljivim osjećanjem sopstvene časti. Zato mi kipi u prsima, ključa i vri ijed, gorčina i strah.

Đurđe Crnojević

*(iz testamentarnog pisma upućenog supruzi Izabeti,
22. oktobra 1499. godine)*

Izdavači:

NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
GRADA ZAGREBA

Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264
E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr

Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

Za izdavače: dr. sc. Radomir Pavićević i Dušan Mišković
Glavni i odgovorni urednik: dr. sc. Zoran Drašković
Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo
Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović
Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o.
Rukopisi se ne vraćaju. Naklada /Tiraža 1000

*Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano
iz državnog proračuna Republike Hrvatske*

I. SJEDNICA MEĐUVLADINOG MJEŠOVITOG ODBORA

SAGLASNOST

Međuvladin Mješoviti odbor se tokom rasprave o obostranoj zaštiti manjina, odnosno o aktuelnim pitanjima položaja hrvatske i crnogorske manjine koje žive u dvijema državama, saglasio o sljedećem:

1. Sporazum o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj, potpisan 14. januara 2009. godine u Zagrebu, osigurava odgovarajući okvir za zaštitu prava manjinskih zajednica i za poboljšanje njihovog položaja.

2. Zakonska regulativa u obje zemlje uglavnom je zadovoljavajuća i u skladu s evropskim standardima, ali često nije zadovoljavajući nivo njene primjene.

3. Predstavnici objiju manjina istaknuli su da uz kvalitetnu suradnju između državnih institucija RH i CG postoji odlična suradnja između udruga i institucija crnogorske i hrvatske nacionalne manjine.

4. Dogovoreno je da će se sljedeća sjednica MMO-a održati u prvoj polovini 2016. godine u Republici Hrvatskoj.

Hrvatsko-crnogorski međuvladin Mješoviti odbor za provođenje Sporazuma između Republike Hrvatske i Crne Gore o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj, održao je Prvu sjednicu 28. travnja 2015. godine u Podgorici.

Hrvatsko izaslanstvo predvodila je mr. sc. Daria Krstičević supredsjedateljica MMO, predstojnica Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske a crnogorsko izaslanstvo supredsjedatelj gospodin Mersudin Gredić tajnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Vlade Crne Gore.

Sjednicu je otvorio gospodin Mersudin Gredić, koji je izrazio zadovoljstvo nastavkom razgovora o unapređenju međunarodnih odnosa te naglasio da su države Crna Gora i Republika Hrvatska oduvijek prepoznavale važnost unapređenja položaja manjina, što su potvrdile potpisivanjem Sporazuma 2009. godine kojim su ove dvije države dale punu podršku za ostvarivanje najviše pravne zaštite manjina kao i za očuvanje i razvoj nacionalnih identiteta u skladu sa domaćim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima i drugim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.

Daria Krstičević je u uvodnom obraćanju naglasila da je institucionaliziranje zaštite prava nacionalnih manjina jamstvo osiguravanja još više razine i sada visokih standarda manjinskih prava u obje države te da je stoga uspostavljanje međuvladinog Mješovitog odbora od iznimne važnosti. Napomenula je da se odnosi između Crne Gore i Republike Hrvatske razvijaju na brojnim područjima te da će suradnja naših dviju država na području zaštite manjina zasigurno biti dodatni poticaj za još bolje bilateralne odnose.

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

Na sjednici je usvojen i potpisan Zapisnik u kojemu se nalaze preporuke Vladama Republike Hrvatske i Crne Gore, kako zajedničke za obje države, tako i preporuke za svaku od država pojedinačno.

PREPORUKE ZA OBJE STRANE

Opće preporuke

1. MMO pozdravlja postignute uspjehe i predlaže da obje strane dodatno pojačaju napore u preduzimanju još djelotvornijih mjera za zapošljavanje pripadnika hrvatske, odnosno crnogorske nacionalne manjine, u organima državne uprave, pravosuđu kao i na lokalnom nivou.
2. MMO podržava aktivnosti na realizaciji zastupljenosti manjina u predstavničkim organima u obje države, na svim nivoima, u skladu sa članom 9. Sporazuma između Republike Hrvatske i Crne Gore o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj.

Obrazovanje

3. MMO preporučuje objema stranama sistemsko podržavanje nastave na maternjem jeziku na hrvatskom u Crnoj Gori i crnogorskom u Republici Hrvatskoj kao i podsticanje razmjene učenika, studenata i stručnjaka u području obrazovanja.

Kultura

4. MMO predlaže dvjema državama da u okviru redovne djelatnosti odgovarajućih državnih institucija podržavaju projekte u području zaštite i očuvanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine kao i historijskih mjesta hrvatske manjine u Crnoj Gori, odnosno crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj.

Informisanje

5. MMO preporučuje objema stranama da omoguće veću prisutnost manjinskih sadržaja u informativnim i emisijama iz oblasti kulture na javnoj televiziji i radiju, kako u Crnoj Gori, tako i u Republici Hrvatskoj.

PREPORUKE HRVATSKOJ STRANI

Obrazovanje

1. MMO preporučuje nastavak održavanja nastave crnogorskog jezika i kulture za pripadnike crnogorske nacionalne manjine po modelu C i preporučuje hrvatskoj strani finansiranje zimске/ljetnje škole učenja crnogorskog jezika u organizaciji Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Kultura

2. MMO pozdravlja dosadašnje aktivnosti hrvatske strane oko finansijske podrške izdavanja knjiga na crnogorskom jeziku i njihovom otkupu i preporučuje dalje finansiranje kulturnih programa, projekata *Dana crnogorske kulture* u Hrvatskoj i djelatnosti.

Informisanje

3. MMO pozdravlja izdvajanje finansijskih sredstava putem Savjeta za nacionalne manjine medijima na crnogorskom jeziku i to u saradnji s predstavnicima crnogorske nacionalne manjine.

PREPORUKE CRNOGORSKOJ STRANI

Obrazovanje

1. MMO preporučuje crnogorskoj strani da osigura prostor i materijalne uslove za dalje održavanje nastave hrvatskog jezika i kulture koju izvođi učitelj/ica upućen/a iz Republike Hrvatske kao i finansiranje zimске/ljetnje škole učenja hrvatskog jezika u saradnji s hrvatskom manjinskom zajednicom.

Kultura

2. MMO preporučuje crnogorskoj strani nastavak finansiranja manjinskih udruženja koja su nosioci kulturne autonomije hrvatske manjine u Crnoj Gori i finansiranje kulturnih programa, projekata i djelatnosti.
3. MMO preporučuje crnogorskoj strani nastavak povraćaja imovine fizičkim licima pripadnicima hrvatske manjine, institucijama i udruženjima manjinskih zajednica, kao i povraćaj crkvene imovine.

Informisanje

4. MMO preporučuje da crnogorska strana i ubuduće, shodno institucionalnoj zaštiti prava na informisanje manjinskih naroda, nastoji osigurati neophodna finansijska sredstva za izlaženje štampanih medija hrvatske nacionalne manjine i finansiranje produkcije „*Radio Dux*“.

Prije početka I. sjednice međuvladinog Mješovitog odbora
**SUSRET S MINISTROM ZA LJUDSKA
I MANJINSKA PRAVA VLADE CRNE GORE**

Ministar za ljudska i manjinska prava vlade Crne Gore dr. sc. Suad Numanović razgovarao je 28.4.2015. sa članovima hrvatskog dijela međuvladinog Mješovitog odbora za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori u sastavu: supredsjedateljica mr. sc. Daria Krstičević; Milan Bošnjak, zamjenik supredsjedateljice; Bahrija Sejfić; Staša Skendžić; mr. sc. Vesna Jurić Bulatović; Sla-

vica Vuković; Danilo Ivezić i Ivan Zeba, tajnik MMO, kao i supredsjedatelj crnogorskog dijela MMO Mersudin Gredić.

Sastanku su prisustvovali i ambasadorica Republike Hrvatske u Crnoj Gori Nj.E. Ivana Perić, konzul gerant Republike Hrvatske u Kotoru g-din Hrvoje Vuković i ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Nj.E. Igor Građević.

Ministar Numanović je naglasio veoma kvalitetan odnos između Republike Hrvatske i Crne Gore i izrazio zahvalnost Republici Hrvatskoj na punoj podršci koju daje Crnoj Gori na putu evropskih i NATO integracija. On je saopštio da u Crnoj Gori, prema posljednjem popisu stanovništva, živi 6021 Hrvata/ica, najviše na teritoriji opština Tivat i Kotor. Kako svi manjinski narodi u Crnoj Gori, tako i hrvatska manjina, uživa dosta dobar ustavni, zakonodavni i institucionalni okvir zaštite svojih prava. Manjinski narodi prepoznati su kao integrativni dio građanske Crne Gore. Što se tiče hrvatske nacionalne manjine, rekao je, da nakon Parlamentarnih izbora 2012. godine, u Parlamentu Crne Gore Hrvatska građanska inicijativa je zastupljena sa jednom poslanicom, dok je izborom nove Vlade Crne Gore decembra 2012. za ministarku bez portfelja imenovana predsjednica Hrvatske građanske inicijative.

Supredsjedateljica hrvatskog dijela Mješovitog odbora i ravnateljica Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske gospođa Daria Krstičević naglasila je da je crnogorska manjina u Republici Hrvatskoj na vrlo lijep i poseban način obogatila hrvatsko društvo u kulturnom smislu. Ona je u ime svih članova Mješovitog odbora izrazila posebnu zahvalnost ministru Numanoviću što je prepoznao značaj rada ovog odbora i razgovarao sa njenim članovima prije početka I. sjednice. Gospođa Krstičević je istakla posvećenost Crne Gore u ispunjavanju obaveza na putu evropskih i NATO integracija i iskazala stav da ne sumnja u pozitivan ishod pristupnog perioda.

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

PODGORICA – GRAD GOST LUČINDANSKIH SUSRETA 2015. GODINE

Grb Podgorice

Zamjenici gradonačelnika Podgorice Časlav Vešović i Boris Mugoša, i sekretarka za kulturu i sport Glavnog grada Nela Savković Vukčević sastali su se 28.4.2015. sa predstavnicima Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Brankom Klikovcem i Danilom Ivezićem.

Tema razgovora je učešće Podgorice – Glavnog Grada – u LUČINDANSKIM SUSRETIMA 2015. u Zagrebu koje već 17 godina organiziraju Društvo „Montenegro“ i NZCH. Poziv je prihvaćen bez ikakve zadržke a detalji učešća će biti dogovoreni i precizirani u kontaktima u narednom periodu.

Predstavnici Glavnog Grada su tokom razgovora ukazali na značaj suradnje s iseljeništvom, činjenicu dobrosusjedskih i prijateljskih odnose Crne Gore i Republike Hrvatske i izrazili zadovoljstvo statusom u društvu i ugledom koji crnogorska nacionalna manjina uživa u Republici Hrvatskoj. Naglašena je spremnost uprave Glavnog grada da podrži i podstakne napore predstavnika udruženja Crnogoraca u Hrvatskoj u cilju afirmacije crnogorskih kulturnih i tradicionalnih vrijednosti.

Predstavnici Društva „Montenegro“ i NZCH su naglasili da je suradnja sa matičnom državom i njenim Glavnim gradom za njih posebno važna, jer najviše doprinosi održavanju veza i kontakata sa pojedincima i institucijama za gradnju mostova suradnje sa iseljeništvom.

Na kraju susreta su razmijenjeni prigodni pokloni. Domaćini su gostima uručili Monografiju Podgorice i suvenir vezan uz Duklju. Predstavnici Društva „Montenegro“ i NZCH su domaćinima poklonili par naslova iz izdavačke djelatnosti NZCH.

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

„Crnogorski glasnik“ izlazi uz financijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

IMENOVANI ČLANOVI SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE

IMENOVANJA

1. Za članove Savjeta za nacionalne manjine iz reda osoba koje predlažu vijeća nacionalnih manjina, s danom 27. ožujka 2015.g., imenuju se:

mr. sc. Renata Trischler

predložnica Vijeća njemačke nacionalne manjine

Darko Šonc

predložnik Vijeća slovenske nacionalne manjine

Marija Semenjuk Simeunović

predložnica Vijeća ukrajinske nacionalne manjine

Angel Mitrevski

predložnik Vijeća makedonske nacionalne manjine

Zvonko Kostelnik

predložnik Vijeća rusinske nacionalne manjine

Branka Baksa

predložnica Vijeća slovačke nacionalne manjine.

2. Za članove Savjeta za nacionalne manjine, iz reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika, koje su za članove predložile manjinske udruge i druge organizacije manjina, vjerske zajednice, pravne osobe i građani pripadnici nacionalnih manjina, s danom 27. ožujka 2015.g., imenuju se:

Aleksandar Tolnauer

predstavnik židovske nacionalne manjine

Veselko Ćakić

predstavnik srpske nacionalne manjine

Suada Shahini

predstavnica albanske nacionalne manjine

dr. sc. Nives Rittig-Beljak

predstavnica austrijske nacionalne manjine

dr. sc. Radomir Pavićević, dr. med.

predstavnik crnogorske nacionalne manjine.

**Iz rješenja Vlade Republike Hrvatske
o imenovanju dijela članova
Savjeta za nacionalne manjine**

Vlada Republike Hrvatske uputila je, sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, 12.2.2015. godine poziv: a) vijećima nacionalnih manjina da predlože kandidate za imenovanje sedam članova Savjeta za nacionalne manjine i b) udrugama nacionalnih manjina, vjerskim zajednicama, pravnim osobama i građanima pripadnicima nacionalnih manjina da predlože svoje kandidate za imenovanje pet članova Savjeta iz reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika pripadnika nacionalnih manjina.

U pozivu se ističe da za kandidate za članove Savjeta treba predlagati osobe koje su svojom tolerancijom i suživotom, afirmirajući vlastitu kulturu, jezik i tradiciju, doprinijele unaprjeđenju razumijevanja, snošljivosti i dijaloga među državljanima Republike Hrvatske, te promicanju etničke, kulturne i vjerske raznolikosti Republike Hrvatske.

Vlada Republike Hrvatske je 12.3. donijela rješenje o imenovanju dijela članova Savjeta za nacionalne manjine, kao i rješenje da se **Aleksandar Tolnauer** imenuje za predsjednika, a **Veselko Ćakić** i **mr. sc. Renata Trischler** za potpredsjednike Savjeta.

Iz redova crnogorske nacionalne manjine članom Savjeta imenovan je **dr. sc. Radomir Pavićević**, za kojeg je prijedlog bio jednoglasno utvrđen na sjednici Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske održanoj 14.2.2015. godine (br. 91).

OBRAZLOŽENJE PRIJEDLOGA KANDIDATURE
DR. SC. RADOMIRA PAVIĆEVIĆA
ZA ČLANA SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE

Dr. sc. Radomir Pavićević istaknuti je znanstvenik, kirurg i humanist. Kao znanstvenik istraživač, osnivač i voditelj Laboratorija za genetiku raka (Primarni referalni laboratorij evropskog multicentričnog istraživanja i aplikacije tumor markera) do odlaska u mirovinu (2008), stekao je svjetsku reputaciju i priznanja. O tome svjedoči činjenica da mu je stalno bio otvoren pristup najboljim svjetskim laboratorijima i da je postao član vodećih profesionalnih udruženja Evrope i SAD-a. U organizaciji *CHI (Cambridge Healthtech Institute)* i njegova velikog znanstvenog projekta *Human Genome Project USA*, od 1997. godine izlaže svoje radove na brojnim skupovima (u San Francisku, Seattlu, Berkleyu, Baltimoru, Meclenu, Newyorku, Washingtonu, Torontu, Tokiu, Nici, Cannesu, Monacu, Perthu) i objavljuje ih u vodećim svjetskim znanstvenim i stručnim časopisima. Što mu omogućuje i studentske boravke na Stanfordu, Bethesda, Hopkinsu, Berkleyu, UCLA-u).

Član je znanstvenih udruženja: Kirurške sekcije Hrvatskog Liječničkog zbora, Kardio-torako-anesteziološkog društva Hrvatske, Hrvatskog antropološkog društva, Hrvatskog genetičkog društva, Hrvatskog društva sudskih vještaka, European Thoracic Surgery Society, American Thoracic Society, International Union of Anthropological and Ethnological Sciences, New York Academy of Science ...

Obrazloženje za kandidaturu dr. sc. Radomira Pavićevića upravo za člana Savjeta za nacionalne manjine iz „reda istaknutih kulturnih, znanstvenih, stručnih i vjerskih djelatnika pripadnika nacionalnih manjina“ može se ovako sažeto izložiti.

Od 2001. godine dr. sc. Radomir Pavićević je predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Tri su prepoznatljiva motiva odredila njegovo djelovanje u vođenju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Najprije, želja da se očuva „crnogorsko biće“ u Hrvatskoj (koje je od 1991. do 2001. prepolovljeno), sa svojstvenim mu etičkim kodeksom. Nadalje, uvjerenje da Crnogorci nisu građani drugog reda u hrvatskom društvu, da njihov ne samo pravi status nego i zbiljski ugled ovise pretežno o njima samima, o njihovoj sposobnosti da očuvaju i razviju vlastiti individualitet. Naposljetku, znanje o tome da je za samoodržanje Crnogoraca (da se ne „odnarde“) nužna suverena i demokratska matična država, uz puno poštovanje prava građana Crne Gore da sami odlučuju o svojoj sudbini.

Od samog početka (izborom za predsjednika 2001), Radomir Pavićević je djelovanje Zajednice organizacijski i programski jasno postavio. Organizacijski, da bi doista bila autentična zajednica svojih pripadnika (Crnogoraca i prijatelja Crne Gore) NZCH se morala transformirati u demokratski savez svojih udruženja, a Predsjedništvo NZCH u koordinatore i idejnog usmjerivača njihova zajedničkog djelovanja. Što je i provedeno. Demokratska decentralizacija NZCH provodila se, međutim, veoma postupno i s brojnim poteškoćama. Zajednica je s početka obuhvaćala samo udruženja u Zagrebu, Rijeci i Splitu. U samom Zagrebu bilo je čak tri udruženja, za što nije bilo nikakve potrebe ni opravdanja. Bile su potrebne godine njegovih napora i upornih uvjeravanja da se zagrebačka udruženja ujedine, da se proširi krug udruženja po ostalim gradovima, kao što su Pula, Rovinj, Umag, Karlovac, Osijek. U tom poslu, Pavićević nije štedio svoje vrijeme i energiju, obilazeći gradove i ljude. Primjerice, u Puli je prvo okupljanje Crnogoraca organizirao pozivom na sastanak preko Radio Pule!

U gorljivom i neslomljivom uvjerenju da je dužnost Zajednice i njezina vodstva da okupi i organizira Crnogorce u svim hrvatskim sredinama u kojima žive, najprije u gradovima a potom i županijama, Pavićević je smatrao svojom svetom zadaćom ohrabriti i osposobiti takve sredine da same povedu brigu o svom identitetu i kulturnoj autonomiji.

Na programskom planu, mogu se izdvojiti dva osnovna dostignuća. Prvo su „Dani crnogorske kulture“, koji se u suradnji s Ministarstvom kulture Vlade Crne Gore, uspješno organiziraju već osam godina (s nizom prvorazrednih izložbi, koncerata, kazališnih predstava, filmova crnogorskih umjetnika). Drugo je izdavačka djelatnost, koja je postala i zaštitni znak NZCH kao „kulturne zajednice“, s nekoliko biblioteka, više desetaka naslova knjiga, a u suradnji s partnerima kako u Crnoj Gori (Matica crnogorska, Hrvatsko građansko društvo), tako i u Hrvatskoj (Skaner studio, Antibarbarus, Disput). Pravi mali podvig predstavlja

---

njegovo priređivanje za štampu djela Vladislava Brajkovića (Knin, 1905 - Zagreb, 1989) istaknutog akademika (višestrukoga), teoretičara pomorskog prava svjetskog glasa, sveučilišnog profesora (u Subotici, 1937-1941; u Zagrebu, 1941-1975) i Admirala „Bokeljske mornarice 809“. Taj je impozantni izdavački projekt ostvario uz pomoć najuglednijih hrvatskih i crnogorskih znalaca pomorskog prava, a u suradnji s Hrvatskim građanskim društvom iz Kotora i Bokeljskom mornaricom 809 iz Kotora (*Život i djelo Vladislava Brajkovića I-II*, 2004. i 2005). Osim toga, nakon godina strpljivog i predanog istraživačkog arhivskog rada priredio je kvalitetom i obimom impozantnu monografiju kojom je dostojno predstavio bogato djelo hrvatskoga i jugoslavenskog oskarovca Dušana Vukotića (1927-1998), uz pomoć istaknutih domaćih i svjetskih znalaca (monografija *Dušan Vukotić - Zaboravljeni vizionar*, 2014).

Nezamjenjiv i izuzetan je Pavićevićev angažman u povezivanju Zajednice s matičnom državom, kako njezinim službenim institucijama (ministarstvima kulture, nauke i vanjskih poslova; Vladom, Parlamentom i Predsjednikom države), tako i nevladinim udruženjima. Pritom se mora naglasiti da je suradnju s Maticom crnogorskom, s kojom je i u prijašnjem razdoblju NZCH održavala bliske kontakte, uzdigao u stratešku institucionaliziranu vezu, pretvorivši Zajednicu u najistaknutiji autonomni punkt Matice crnogorske, kao najšireg nacionalnog kulturnog pokreta, u inozemstvu. Nisu ništa manje važni rezultati u povezivanju i suradnji Zajednice s Hrvatskim građanskim društvom iz Kotora, u duhu gesla da su „nacionalne manjine“ istinsko bogatstvo demokratskih država i modernih društava. Valja naglasiti da takva bliska suradnja i međusobno razumijevanje nisu bile posljedicom bitnog poboljšanja međudržavnih odnosa između Crne Gore i Hrvatske, nego da su, upravo obrnuto, prethodile tom poboljšanju i umnogome ga olakšale.

Angažman u organizaciji svjetskog kongresa iseljeničtva na Cetinju (u ljeto 2000) bio je samo početak Pavićevićeva djelovanja na tom planu. Na kongresu je bio izabran za člana Koordinacionog odbora novoformirane Crnogorske svjetske asocijacije (CSA). Zajedno s članovima tog tijela iz Zajednice (Lalovićem i Banovićem), razvio je veliku aktivnost na internacionalizaciji crnogorskoga državnog pitanja. Pisali su pisma svim relevantnim međunarodnim faktorima i instancama, tumačili stranim diplomatima u Hrvatskoj temeljne političke razloge i pravne osnove Crne Gore da se konstituiraju kao suverena država i međunarodnopravni subjekt. Pavićević se osobito zalagao za to da se CSA pretvori u zbiljsko okupljalište crnogorskog iseljeničtva, pokušavajući, s jedne strane, da se njezino djelovanje striktno statutarno normira i ostvari povezanost s Ujedinjenim Narodima (po uzoru na židovsku dijasporu), dok je, s druge strane, nastojao u njezin rad uključiti i crnogorsko iseljeničtvo u Evropi (obilazak Slovenije, Austrije, Njemačke, Švicarske, Mađarske).

Pavićevićeva je nedvojbeno zasluga da će budući objektivni kroničar djelovanja Zajednice u prvom desetljeću trećeg milenija u tranzicijskoj Hrvatskoj to razdoblje zacijelo nazvati razdobljem istinske demokratizacije, konsolidacije i bitnog jačanja organiziranog prisustva i utjecaja Crnogoraca u Hrvatskoj.

Priznanje takvoga njegova angažmana, koji je relevantan ne samo za crnogorsku nacionalnu zajednicu u Hrvatskoj, zacijelo je činjenica da je danas i ugledni član pododbora Hrvatskog sabora za ljudska prava i manjine.

Za svoje životno djelo doživio je visoko priznanje predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, koji je u povodu Dana neovisnosti 8. listopada 2009. odlikovao liječnika, znanstvenika i humanista dr. Radomira Pavićevića „Redom Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske“ za „osobite zasluge za zdravstvo, socijalnu skrb i promicanje moralnih društvenih vrednota“, a na prijedlog Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, Bokeljske mornarice i Dragovoljaca domovinskog rata iz Dubrovnika.

Iz svih izloženih razloga, sa zadovoljstvom predlažemo dr. sc. Radomira Pavićevića, istaknutoga znanstvenog i javnog djelatnika, pripadnika crnogorske nacionalne manjine, kao kandidata za članstvo u Savjetu za nacionalne manjine, tim više što je u prethodnom mandatu 2011. - 2015. bio članom Savjeta za nacionalne manjine. S uvjerenjem da čovjek njegova intelektualnog profila, poznavanja problema manjina i njihova položaja u hrvatskom društvu, njegove osvjedočene spremnosti na odgovoran kolektivni rad, zbog čega i uživa podršku i uvažavanje cijele naše Nacionalne zajednice, da upravo takav čovjek može veoma kvalitetno pridonijeti da novi Savjet za nacionalne manjine bude, kao i dosada u protekla tri mandata, na razini svojih ustavnih obveza i civilizacijskih zadaća u zaštiti i razvijanju prava svih hrvatskih građana pripadnika nacionalnih manjina.

Predsjedništvo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske

Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske jednoglasno je, na svojoj 62. sjednici održanoj 16.4., donio Odluku o rasporedu sredstava za programe ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnih manjina u 2015.g. iz područja informiranja i izdavaštva, kulturnog amaterizma i manifestacija, bilateralnih sporazuma i ugovora. Odluka je objavljena na internetskim stranicama Savjeta.

Odluku je Savjetu predložilo Povjerenstvo za raspodjelu sredstava nevladinim udrugama i ustanovama nacionalnih manjina za ostvarivanje programa kulturne autonomije. Sastavljeno je od stručnjaka iz oblasti informiranja, izdavaštva, kulturnog amaterizma i manifestacija.

Na Javni poziv za sufinanciranje programa kulturne autonomije za 2015.g. prijavljeno je 1.358 programa (0,44% manje nego 2014.). Nevladine udruge i ustanove nacionalnih manjina predložile su za ostvarivanje programa dodjelu sredstava u ukupnom iznosu od 59.715.551,91 kuna (9,83% manje nego 2014.). Na Javni poziv prijavila se 101 udruga i ustanova (6,48% manje nego u 2014.).

SAVJET ZA NACIONALNE MANJINE RASPOREDIO SREDSTVA OSIGURANA U DRŽAVNOM PRORAČUNU REPUBLIKE HRVATSKE ZA PROGRAME OSTVARIVANJA KULTURNE AUTONOMIJE NACIONALNIH MANJINA U 2015. GODINI

IV. CRNOGORCI

<u>1. NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE, ZAGREB</u>	602.000
1. Informiranje	175.000
1.1. „Crnogorski glasnik“, 6 brojeva, 48-52 stranica, format A4, naklada 1000	150.000
2. Izdavaštvo	65.000
2.1. „Figure zaboravljanja“, znanstvena knjiga iz oblasti filozofije politike i kritike ideologije, prof. dr. sc. Ivo Paić, format 15x21, 317 str., naklada 400	25.000
2.2. „Probuđeni heretici“, knjiga eseja, pjesme u prozi s likovima mitskih i povijesnih junaka, pjesnika i filozofa, Miraš Martinović, format 17x24, 226 str., naklada 500	25.000
2.3. „Pun ruksak oblutaka“, knjiga putopisa, putopisno poetski imažizam, Biserka Goleš Glasnović, format 11x20, 103 str., naklada 450	15.000
3. Kulturni amaterizam	
3.1. <i>Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“, Zagreb</i>	140.000
Kulturni amaterizam:	
– izložbena djelatnost u 2015. godini	35.000
– pjevački zbor „Montenegro“	60.000
Kulturne manifestacije:	
– Dokumentarni film u Crnogorskom domu	10.000
– <i>Lučindanski susreti 2015.</i> , Zagreb	35.000
3.2. <i>Zajednica Crnogoraca Split</i>	30.000
Kulturne manifestacije:	
– amaterske izložbe slika	10.000
– izložbe slika akademskih slikara	10.000
– <i>Dan ljudskih prava</i> , Split	10.000

3.3. Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka	40.000
Kulturni amaterizam:	
– pjevačka skupina „Montenegri“ Rijeka	10.000
Kulturne manifestacije:	
– <i>Petrovdanski sabor Crnogoraca Hrvatske</i> , Sušak, Ronjga	20.000
– 20-ta obljetnica NZC Rijeka, Rijeka	5.000
– likovne izložbe akademskih umjetnika i amatera	5.000
3.4. Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“, Peroj	32.000
Kulturni amaterizam:	
– etno sekcija - zaštita, očuvanje i prezentiranje kulturno povijesne baštine Peroja	5.000
– Crnogorska kola - balun i scenski prikaz perojske svadbe	7.000
Kulturne manifestacije:	
– 21.7. obilježavanje 358-godišnjice dolaska Crnogoraca u Peroj, Peroj	20.000
3.5. Zajednica Crnogoraca Pula	28.000
Kulturne manifestacije:	
– književne večeri	10.000
– likovne izložbe	18.000
3.6. Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“, Umag	7.000
Kulturne manifestacije:	
– <i>Crnogorsko veče</i> , Umag	4.000
– Književna večer, Umag	3.000
4. Kulturne manifestacije (Nacionalna zajednica)	110.000
4.1. Izložba slika akademskih slikara – Zagreb, Umag, Pula, Rijeka, Split	50.000
4.2. <i>Dani crnogorske kulture / Dani crnogorskog igranog filma</i> – Zagreb, Umag, Pula, Rijeka, Osijek, Split	30.000
4.3. <i>Dani crnogorske kulture</i> : koncert mladih umjetnica iz Crne Gore – Zagreb, Rijeka, Split	15.000
4.4. <i>Dani crnogorske kulture</i> : kazališna predstava „Ruža sa dva mirisa“ – Zagreb, Rijeka, Umag, Split	15.000
<u>2. KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO „MONTENEGRO – MONTE-NEGRINA“ I PRIJATELJA CRNE GORE, BELI MANASTIR</u>	<u>8.000</u>
Kulturne manifestacije	
<i>Dani crnogorske kulture</i> , Beli Manastir	8.000
<u>3. SAVEZ CRNOGORACA HRVATSKE, RIJEKA</u>	<u>10.000</u>
Kulturne manifestacije	
Skupna izložba akademskih likovnih umjetnika iz Hrvatske crnogorske nacionalne pripadnosti	10.000
UKUPNO CRNOGORCI:	<u>620.000</u>

(Izvor: www.savjet.nacionalne-manjine.info i „Narodne novine“ br. 46/2015.)

R A S P O D J E L A	
I. Albanci:	865.000,00
II. Bošnjaci:	2.536.000,00
III. Bugari	87.000,00
IV. Crnogorci	620.000,00
V. Česi	3.099.000,00
VI. Mađari	3.924.000,00
VII. Makedonci	684.000,00
VIII. Nijemci i Austrijanci	671.000,00
IX. Poljaci	115.000,00
X. Romi	655.000,00
XI. Rusi	173.000,00
XII. Rusini i Ukrajinci	1.352.500,00
XIII. Slovaci	1.347.000,00
XIV. Slovenci	684.000,00
XV. Srbi	9.757.000,00
XVI. Talijani	7.362.000,00
XVII. Židovi	668.000,00
Ukupno za programe:	34.599.500,00

Na internetskim stranicama Savjeta za nacionalne manjine objavljena je i **Bodovna lista** na temelju koje je Povjerenstvo za raspodjelu sredstava nevladinim udrugama i ustanovama nacionalnih manjina vrednovalo programe kulturne autonomije prijavljene na Javni poziv za 2015. godinu. S obzirom na to da je Bodovna lista objavljena na petnaestak stranica, činilo se uputnim da se, u cilju lakše usporedbe ocjena za pojedini program kulturne autonomije, ti podaci prikažu tabelarno na nepune dvije stranice.

Treba naglasiti da maksimalni broj bodova nije isti za sve vrste programa, već najveći mogući broj bodova iznosi: za kulturni amaterizam 18 bodova, za kulturne manifestacije 15 bodova, za informiranje 10 bodova i za izdavaštvo 6 bodova. Za tzv. opći dio maksimalno se mogao dobiti 31 bod, ali je utvrđen i bodovni prag od minimalno 15 bodova.

B O D O V N A L I S T A		opći dio	kulturni amaterizam	kulturne manifestacije	informiranje	izdavaštvo
za programe kulturne autonomije manjinskih udruga u 2015. godini						
I. Albanci	1. Unija zajednica Albanaca u Republici Hrvatskoj, Zagreb	15	9	7	9	5
	2. Klub albanskih žena Hrvatske «Kraljica Teuta», Zagreb	17	5	10	8	5
	3. Forum albanskih intelektualaca u Hrvatskoj	20	-	8	-	4
	4. Albansko kulturno društvo u Hrvatskoj »Shkendija«, Zagreb	15	15	7	-	-
	5. Međužupanijska zajednica Albanaca Republike Hrvatske, Zadar	15	9	12	-	-
II. Bošnjaci	1. Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske «Preporod», Zagreb	24	14	8	8	5
	2. Bošnjačka nacionalna zajednica Hrvatske, Zagreb	22	-	5	9	-
	3. Bošnjačka nacionalna zajednica Grada Siska i Sisačko-moslavačke Županije, Sisak	24	16	9	-	-
	4. Bošnjačka nacionalna zajednica za Primorsko-goransku Županiju	22	16	9	-	4
	5. Bošnjačko kulturno-umjetničko društvo «Nur», Sisak	21	18	11	-	-
	6. Bošnjačko KUD «Behar», Gunja	15	11	8	-	-
	7. Kulturno umjetničko društvo «Selam», Dubrovnik	21	15	8	-	-
	8. Bošnjačko kulturno-umjetničko društvo «Sevdah», Zagreb	21	18	12	-	-
	9. Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju	23	18	13	9	4
	10. Nacionalna zajednica Bošnjaka Istre, Pula	24	14	11	-	4
	11. «Sabah» Sabor bošnjačkih asocijacija Hrvatske, Zagreb	22	8	8	9	5
	12. Bošnjačka nacionalna zajednica Zadarske županije, Zadar	20	13	9	-	5
	13. Bošnjački KUD «Ljiljan», Drenovci	17	11	-	-	-
	14. Kulturno društvo Bošnjaka «Preporod», Dubrovnik	23	16	11	-	4
	15. KUD «Bosna» Istarske županije, Pula	22	14	8	-	-
	16. Udruga mladih Bošnjaka i prijatelja Grada Rijeke i Primorsko-goranske Županije	15	14	8	8	4
	17. Bošnjačka nacionalna zajednica Pule	17	-	8	-	-
	18. Bošnjačka nacionalna zajednica Buzet	15	15	8	-	-
III.	1. Nacionalna zajednica Bugara u Republici Hrvatskoj, Zagreb	18	7	6	8	-
IV. CG	1. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Zagreb	19	13	9	9	4
	2. KUD «Montenegro-Montenegrina» i prijatelja Crne Gore, Beli Manastir	20	-	8	-	-
	3. Savez Crnogoraca Hrvatske, Rijeka	20	11	8	-	-
V. CZ	1. NIU «Jednota», Daruvar	26	-	-	9	5
	2. Savez Čeha u Republici Hrvatskoj, Daruvar	21	16	10	7	5
VI. H	1. Demokratska zajednica Mađara Hrvatske, Bilje	20	15	10	7	5
	2. Savez mađarskih udruga, Beli Manastir	18	15	10	8	6
	3. Mađarsko kulturno društvo «Ady Ender», Zagreb	27	14	5	-	-

BODOVNA LISTA za programe kulturne autonomije manjinskih udruga u 2015. godini		opći dio	kulturni amaterizam	kulturne manifestacije	informiranje	izdavaštvo
VII. MK	1. Zajednica Makedonaca u Republici Hrvatskoj, Zagreb	25	16	11	9	5
	2. Makedonsko kulturno društvo «Krstel Misirkov», Zagreb	15	14	-	-	4
VIII. D & A	1. Zajednica Nijemaca u Hrvatskoj, Zagreb	27	16	8	-	-
	2. Narodni savez Nijemaca Hrvatske	20	12	0	-	-
	3. Udruga Nijemaca i Austrijanaca, Vukovar	26	17	11	-	-
	4. Njemačka zajednica - Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj, Osijek	29	17	11	10	6
	5. Zajednica Austrijanaca u Hrvatskoj, Zagreb	22	-	8	-	-
IX. PL	1. Poljska kulturna udruga «Nikolaj Kopernik», Zagreb	27	14	10	8	5
	2. Poljska kulturna udruga «Polonez», Kaštel Stari	22	-	9	-	-
	3. Poljska kulturna udruga «Frederyk Chopin», Rijeka	16	-	10	-	-
X. Romi	1. Udruga Roma Zagreb i Zagrebačke županije	19	-	8	6	-
	2. Romsko kulturno umjetničko društvo «Darda», Darda	19	15	8	-	-
	3. Udruga mladeži Roma Hrvatske	24	-	8	-	-
	4. Klub mladeži Roma Hrvatske	23	-	8	-	-
	5. Humanitarna organizacija Svjetska organizacija Roma u Hrvatskoj, Zagreb	18	-	8	4	4
	6. Udruga žena Romkinja Hrvatske «Bolja budućnost», Zagreb	25	-	8	8	4
	7. KUD «Romsko srce», Zagreb	15	17	-	-	-
	8. Udruga «Romski putevi - Romane droma», Zagreb	18	-	8	-	5
	9. Udruga za promicanje obrazovanja Roma u Hrvatskoj «Kali Sara», Zagreb	15	-	11	-	4
	10. Romski kulturni centar, Sisak	20	8	8	-	-
	11. Udruga romska prava, Sisak	18	13	7	-	4
	12. KUD «Kutinski biseri», Kutina	20	12	9	-	-
	13. Udruga baranjskih Roma, Beli Manastir	21	9	9	-	3
	14. Romsko KUD «Crni biseri», Sisak	18	10	6	-	-
	15. Udruženje Roma «Ludari» rumunjskog porijekla, Slavonski Brod	21	14	8	-	-
	16. Romski nacionalni forum, Čakovec	20	-	10	-	-
	17. Udruga za razvoj i bolji život Roma, Sisak	19	8	6	-	-
XI. Rusi	1. Nacionalna zajednica Rusa Hrvatske, Zagreb	23	17	9	7	-
	2. Udruga ruskog govornog područja »Kalinka«, Čakovec	23	16	7	-	3
	3. Savez Rusa Republike Hrvatske, Zagreb	22	10	7	8	-
XII. Rusini & Ukraj.	1. Savez Rusina Republike Hrvatske, Vukovar	23	16	9	8	4
	2. Ukrajinska zajednica Republike Hrvatske, Zagreb	23	16	11	9	3
	3. Društvo za ukrajinsku kulturu, Zagreb	19	11	7	-	3
	4. «Rusnak» Društvo Rusina u Republici Hrvatskoj, Petrovci	24	16	8	-	-
XIII.	1. Savez Slovaka, Našice	24	16	11	9	4
XIV.	1. Savez slovenskih društava u Republici Hrvatskoj, Zagreb	23	13	7	8	4
XV. Srbi	1. Srpsko kulturno društvo «Prosvjeta», Zagreb	20	12	8	8	4
	2. Srpski demokratski forum, Zagreb	25	-	-	9	4
	3. Srpsko narodno vijeće - Nac. koord. vijeća srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj	22	-	11	9	4
	4. Zajedničko vijeće općina, Vukovar	15	16	10	8	-
	5. Srpsko kulturno-umjetničko i duhovno društvo «Đurđevdan» u Drežnici	16	13	8	-	-
	6. Srpsko privredno društvo «Privrednik», Zagreb	27	-	10	9	-
	7. Zajednica Srba u Istri, Pula	21	-	10	-	-
XVI. Talijani	1. NIU «Edit», Rijeka	27	-	-	9	4
	2. Centar za povijesna istraživanja, Rovinj	21	-	-	-	5
	3. Talijanska drama HNK Ivana pl. Zajca, Rijeka	24	-	10	-	-
	4. Talijanska unija - Unione italiana, Rijeka	26	13	14	-	4
XVII. Židovi	1. Židovska općina, Zagreb	28	18	11	9	-
	2. Kulturno društvo «Miroslav Šalom Freiburger», Zagreb	15	-	-	8	-
	3. Udruga preživjelih holokausta u Hrvatskoj	15	-	13	-	-
	4. Židovska vjerska zajednica «Bet Israel» u Hrvatskoj	27	12	5	8	4
	5. Istraživački i dokumentacijski centar «Cendo», Zagreb	15	-	-	6	-

**VLADA REPUBLIKE HRVATSKE DONIJELA
ODLUKE O RASPISIVANJU IZBORA ZA ČLANOVE
VIJEĆA I ZA PREDSTAVNIKE NACIONALNIH MANJINA**

**Za crnogorsku nacionalnu manjinu
izbori za članove vijeća
raspisuju se:**

7. U Primorsko-goranskoj županiji

- na razini županije: 25 članova
- Grad Rijeka: 15 članova

16. U Splitsko-dalmatinskoj županiji

- Grad Split: 15 članova

17. U Istarskoj županiji

- na razini županije: 25 članova
- Grad Pula - Pola: 15 članova

20. U Gradu Zagrebu

- 25 članova

**Za crnogorsku nacionalnu manjinu
izbori za predstavnike
raspisuju se:**

1. U Zagrebačkoj županiji

- na razini županije: 1 predstavnik

13. U Zadarskoj županiji

- na razini županije: 1 predstavnik

14. U Osječko-baranjskoj županiji

- na razini županije: 1 predstavnik
- Grad Osijek: 1 predstavnik

17. U Splitsko-dalmatinskoj županiji

- na razini županije: 1 predstavnik

19. U Dubrovačko-neretvanskoj županiji

- na razini županije: 1 predstavnik
- Grad Dubrovnik: 1 predstavnik

**Iz odluka Vlade Republike Hrvatske
o raspisivanju izbora za članove vijeća
i za predstavnike nacionalnih manjina**

Vlada Republike Hrvatske 23.4.2015. godine donijela je:

- Odluku o raspisivanju izbora za članove vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i
- Odluku o raspisivanju izbora za predstavnike nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Za dan održavanja izbora određena je:

nedjelja 31.5.2015. godine.

U objavi upućenoj biračima 30.4., Ministarstvo uprave pozvalo je pripadnike nacionalnih manjina za koje će se provesti izbori za članove vijeća i za predstavnike nacionalnih manjina, da izvrše pregled, dopunu i ispravak podataka upisanih u registar birača. Naglašeno je da se zahtjevi za dopunu ili ispravak podataka u registru birača mogu podnositi zaključno do srijede 20.5., kada će biti zaključeni popisi birača. Navedeno je i da je na internetskoj stranici Ministarstva uprave <https://uprava.gov.hr> omogućen uvid u registar birača putem OIB-a ili MBG-a.

S obzirom da se izbori provode po osnovi nacionalne pripadnosti, popis birača koji se sastavlja za svake izbore, sadrži podatke samo o biračima pripadnicima nacionalnih manjina s prebivalištem u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave u kojima se provode izbori.

Na osnovu izvoda iz tog popisa, biće uoči izbora (kao što je to bilo učinjeno i 2011.g.; v. br. 70) upućeni dopisi pripadnicima crnogorske nacionalne manjine u sredini svake naše udruge, s obrazloženjem i pozivom na četvrte manjinske izbore.

PRAZNIK POLITOLOŠKE MISLI U CRNOGORSKOM DOMU

Profesori Zoran Kurelić, Rade Kalanj, Dragutin Lalović i Ilija Vujačić

Biblioteka „LUČA“

Pavle Jovanović
ZAPISI O POLITICI

Milan Popović
PROTIV STRUJE

Radovan Radonjić
**MONTENEGRO:
DE TE FABULA NARATUR**

Dragutin Lalović
DRŽAVE NA KUŠNJI

Dag Strpić
**KARL MARX I POLITIČKA
EKONOMIJA MODERNE**

Vjeran Katunarić
**RAJSKA ZAJEDNICA
I DRUŠTVENI PAKAO**

Ilija Vujačić
SAZNANJE I POLITIKA

Petar Popović
**KRIZA MEĐUNARODNOG
PORETKA 21. STOLJEĆA**

Rijetka je prilika da se u relativno kratkom vremenskom razmaku na istom mjestu i u okviru iste biblioteke (LUČA) predstavljaju knjige dvojice autora pretvori u praznik politološke misli. Predstavljaju knjige prof. dr. sc. Ilije Vujačića „*Saznanje i politika*“ 4.3.2015. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu svojevrsni je nastavak događanja od prije petnaestak dana, kada je predstavljena knjiga doc. dr. sc. Petra Popovića, i po broju učesnika, eminentnim predstavljačima, prisutnim uzvanicima i gostima profesorima i studentima Fakulteta političkih znanosti iz Zagreba.

Organizatori i ove večeri su bili Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb. O knjizi su govorili: prof. dr. sc. Rade Kalanj, prof. dr. sc. Zoran Kurelić, prof. dr. sc. Ilija Vujačić i prof. dr. sc. Dragutin Lalović (moderator).

ILIJU VUJAČIĆ je rođen u Tivtu, Crna Gora, 1953. godine. Gimnaziju je pohađao u Kotoru i Herceg Novom. Studirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i političke nauke na Fakultetu političkih nauka, gdje je magistrirao i doktorirao. Na istom fakultetu je zaposlen od 1981. gdje predaje Istoriju političkih teorija i Političke ideologije (na osnovnim studijama), Probleme i sporove u savremenoj političkoj teoriji i Američke političke ideje i institucije (na master studijama) i Teorijsko-epistemološke i metodološke pristupe u političkoj nauci (na doktorskim studijama).

Prof. dr. sc. Zoran Kurelić:

PROCES LIBERALIZACIJE NA OVIM PROSTORIMA VODILI SU ANTILIBERALI

«Kada sam dobio ovu knjigu, vidio sam da je dramatičan naslov, a još dramatičnije je bilo kada sam je počeo čitati. U njoj se pojavljuju dva fenomena - to je epistemologija i politika - upravo onako kako se zove moj predmet na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, reko je prof. dr. sc. Zoran Kurelić i nastavio: ustanovio sam da imam duhovnog subrata koji funkcionira i bavi se istim problemima, koga muče iste stvari. Čitajući knjigu ustanovio sam da su fenomeni još bliži nego što sam u početku mislio. Autor knjige se suočava u drugoj sredini s istim problemom s kojim se suočavam i ja. A to je: kad jednom promislimo taj odnos politike i epistemologije, onda dolazimo do nekih teorijskih uvida i pitamo se da li nam oni išta govore o društvu u kojem živimo, da li mi s njima ikakvu bravu možemo otključati? ... Iz njige se vidi što muči njenog autora, a to je da li u sredini u kojoj on funkcionira, u njegovoj akademskoj i političkoj zajednici, da li liberalizam drži vodu? Vidio sam da ostaje jedan neiskazani strah da u situaciji kada bi se napravile sve stvari, onako kako treba izgledati taj poredak, u praksi on ne funkcionira, ukoliko je javno mnjenje neliberalno ... Knjiga nije samo politička teorija za političke teoretičare, ona je nešto više ... Držim da je super imati ovakve knjige, odmah je mogu davati kao literaturu svojim studentima, zbog toga što nam one pokazuju koja je naša fundamentalna problematična situacija, a to je da su proces liberalizacije na ovim prostorima vodili antiliberali prvog reda. Bojim se da će iskustvo Hrvatske u kojoj su pridruživanje Europi vodili antiliberali ponoviti i u Srbiji i Crnoj Gori, oni koji su po temeljnom iskustvu antiliberali rade postupak liberalizacije ... «

PROF. DR. SC. ILIJA VUJAČIĆ O EVROPSKIM INTEGRACIJAMA

Govoreći o evropskoj i evroatlantskoj perspektivi regiona, dekan beogradskog Fakulteta političkih nauka Ilija Vujačić u razgovoru za *POBJEDU* kazao je da su evropske integracije nužda za te zemlje, ali da je skeptičan prema onome ka čemu se EU kao „politička zajednica u nastajanju“ kreće.

«S obzirom da se pretvara u ogromnu redistributivnu mašineriju, regulatorne nad-države, što se uveliko kosi sa mojim klasično-liberalnim pogledima. Zato bez razmišljanja kažem „da“ evropskim integracijama, ali sa velikom zebnjom gledam na sistem Unije kakav je stvoren», rekao je Vujačić.

(www.portalanalitika.me)

Prof. dr. sc. Ilija Vujačić:

IMAMO PREVIŠE DEMOKRATIJE, A PREMALO LIBERALIZMA

Zahvaljujući prisutnima, izdavačima i predstavljacima knjige, autor prof. dr. sc. Ilija Vujačić je naglasio: «Ovo je moje prvo predstavljanje iako sam autor 4-5 knjiga i nijedna nije bila predstavljena, a koji su razlozi moga opiranja tome ne znam ... Ja sam prije svega neautentičan, kako me Lalović predstavio, već razočarani liberal. U osnovi sam zagovornik klasičnog liberalizma, koji nije baš popularan, i smatram da se liberalizam nije razvijao već naprotiv opadao, jer je došao u dodir s drugim pokretom, paralelnim, demokratijom. Dobili smo liberalnu demokratiju koja je učinila to da imamo previše demokratije, a premalo liberalizma. Imamo previše nonšalancije da se može upravljati ljudskim životima kao što planeri upravljaju igrajući se ljudskim društvom kao na šahovskoj ploči pomjerajući figure misleći da tako mogu pomjerati ljude ... »

Danilo Ivezić

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

PROF. DR. SC. ILIJA VUJAČIĆ O ODRŽIVOM VLADANJU

Crnogorska vlast našla je zlatnu formulu kako da decenijama ubjeđuje glasače u svoju nezamjenljivost, kazao je dekan beogradskog Fakulteta političkih nauka Ilija Vujačić u razgovoru za *POBJEDU*, navodeći da ne vidi da su smjene u drugim državama Zapadnog Balkana uradile više nego crnogorska vlast.

On smatra da je ne mali razlog zbog kojeg je došlo do nesmjennosti vlasti to što je država veliki djelatni privredni faktor u kojoj radi ogroman broj glasača, "i naravno da će glasati za one koji im obećavaju da će zadržati svoj posao".

«S druge strane, ne vidim da su smjene vlasti u drugim državama Zapadnog Balkana išta više uradile nego što je uradila vlast u Crnoj Gori. Zašto? Zato što bez obzira na to ko vrši vlast vrši je na isti način. Postojeći sistem stvara podsticaj da se živi na račun drugoga i da se troškovi prebace na druge», kazao je Vujačić *POBJEDI*.

Kako je dodao, rezultat je opšte rasipništvo i neefikasnost.

(www.portalanalitika.me)

U uvjerenju da će čitaoce zanimati da iz pera već im dobro poznatog autora (v. npr. brojeve 78 i 87) saznaju zašto je Cetinje „mjesto obilježeno posebnim znakom“, u ovom broju sa zahvalnošću objavljujemo upućeni nam dojmljivi zapis uglednog crnogorskog književnika Miraša Martinovića.

Jedan dan s Dimitrijem Popovićem

CETINJE JE OBILJEŽENO POSEBNIM ZNAKOM

– Vidi kako je plavo nebo! – rekao je Dimitrije, dok smo sjedjeli ispred njegove rodne cetinjske kuće u preduskršnju subotu 11. aprila 2015. godine. I zaista, nebo je bilo neobično azurno plavo. Pomislio sam na trenutak kako nebo nigdje nije plavo kao nad cetinjskom kotlinom. Siguran sam da se takvom nebu divio i Njegoš u jednom aprilskom danu, kakav je bio ovaj. Okolna sura brda, koja zaklanjaju vidike, nadomještena su ovim plavetnilom, kao posebnim darom čovjeku, stiješnjenom između njih.

Trešnje u bašti, još nijesu procvjetale, a njihov drvoređ je nagovještavao cvi-

jet. Dimitrije je rekao da bi volio da, kao posebn kadar, uđu u film Danila Marunovića, koji je ovih dana sniman na Cetinju.

Pričao mi je o knjizi *LABIRINT SJEĆANJA*, čiji je naslov meni blizak, a i oni kojima se ova knjiga bavi, koju sa znatiželjom iščekujem. Susreti sa Sioranom, Dadom, Danilom Kišom, Rankom Marinkovićem ... Fikcijsko dokumentarne proze, sa posebnom arheologijom, metafizikom, dignute do stupnja metafore. Pričao mi je o Marinkoviću šahisti, izvanrednom piscu, novelisti ... O susretu sa Sioranom u Parizu u 17 časova. Sve je u ovim novelama važno, vrijeme i mjesto ... I neslučajne slučajnosti, kao susret s Danilom Kišom u Beogradu, te kako je nakon što se rastao sa njim, vidio u masi jedno žensko lice, koje će zadržati njegovu pažnju, a kasnije oživjeti na njegovim slikama. Pričao mi je o Marinkovićevim rukama i mapi *RUKE* koju je radio, po njegovoj istoimenoj priči. O posljednjem rukovanju sa Marinkovićem, u ulici Ilica. Izgovorio je esej o rukama ... O Dadovim fantomima nesanice. Ah, te nesanice! O rukama jednog cetinjskog oridinala, iz Dimitrijevog djetinjstva, koji je rukama pravio nevjerovatne pokrete, pa tako zabavljao djecu ...

– Dopada mi se naslov! – rekao sam.

O paralelnim labirintima, koji se udvajaju poput onih borhesovskih staza. Vječiti labirinti i vječita račvanja. Nikada kraja toj igri. Pomislio sam: to je literatura. Umjetnost u jednom opštijem smislu.

Konačno, tu je Njegoš. Nijesam se dao oteti tom utisku. Tom prisustvu živog mrtvaca, koji se stalno pokreće, potvrđujući sebe. I pitanje: da li bi bio Dimitrije to što jeste, da nije toga određujućeg sveprisustva? Postoje ljudi, koji ne umiru, za koje nemate osjećaj da su umrli, čija nas **luča** osvjetljava, osvještuje i sabira. Negdje sam uvijek zamišljao Dimitrija, kada bih pomenuo Njegoša, ili boravio na Cetinju. Kotlina koja se otvara pred dvojicom ljudi – umjetnika, sličnog senzibiliteta, u različitim vremenima. Postoje ravni, one opšte ravni, koje spajaju. U nekoj nadnaravnoj ravni, sreli su se njih dvojica. „Velika Umjetnost, ako upotrijebimo taj izraz u sveobuhvatnom značenju, jeste oblast velikih“, piše Igo u knjizi o Šekspiru. U ovom slučaju je tako.

I neki vedar dan, jasan, gdje su stvari kristalne, gdje svaka izgovorena riječ, nastavlja da živi.

Konačno, zar to ne potvrđuje ciklus Dimitrijevih slika *MISTERIJUM LUČE MIKRO-KOZMA*? Zar to ne potvrđuje *OKTOIH*? U ovoj kotlini štampana je knjiga, kada je knjiga bila rijetkost u svijetu. I nije slučajno što je slova te naše knjige Dimitrije nadogrudio. I slova i knjigu. I u te krčage nasuo duha živoga.

Slova su oživjela na poseban način. I u telefonskom razgovoru, koji smo imali dan nakon cetinjskog susreta, složili smo se da bez tradicije nema modernosti.

– Dobro si pomenuo Grka Seferisa, u emisiji *ART MAGAZIN*, koja je emitovana u noći između ova dva dana – rekao je.

– Da – odgovorio sam. Seferisa držim kraj uzglavalja. Čitam ga i kad spavam. Zbog poezije kroz koju pulsira grčki duh. I sam Seferis je govorio: osjećam u sebi tri milenijuma grčke tradicije, Homera i tragičare, epiku i liriku, zapise na nekropolama, kompletno grčko nasleđe.

Velik je jedino i samo, umjetnik sa takvim osjećanjem i saznanjem.

Onda nije čudo što Dimitrije tako osjeća tradiciju. Njegoša, koji je osjećao Grke, čitao Homera i tragičare, preveo prvo pjevanje Ilijade. Državne obaveze mu nijesu dozvolile da dalje prevodi. Morao je misliti o sudbini ukradene mazge na Rijeci, o obeščašćenosti jedne djevojke ... I šta kane velike sile. Hoće li Crna Gora preživjeti vihore. Hoće li Omer paša udariti, te koliko je svrsishodna knjiga u gladnoj zemlji. Shvatajući sve kao veliko i sudbinsko. Malu tvarcu i gordu planinu. Nije onda čudno što se na parčetu crnogorske zemlje, nakon onog grčkog, dešava crnogorsko čudo. Jedan mali, ali herojski narod, dostiže herojske i nadasve moralne visine, kakve su dostignute u doba Homera. Nešto što se više neće ponoviti.

Ovaj dan je učinio da negdje čujem Njegošev glas. Iako su svi raniji pokušaji i pretpostavke te vrste, bili bezuspješni.

Kako je govorio? Koliko je taj glas bio specifičan, drugačiji od ostalih. Zadugo poslije nijesam se mogao oteti tom glasu i utisku koji je u meni proizveo.

Ako idemo za onom Darelovom teorijom da rijetko izdvojena podneblja, imaju svoj *genius loci* ... duh podneblja, onda je Cetinje jedno takvo, izdvojeno mjesto, koje pulsira posebnom energijom.

Nije ga Ivan odabrao za svoju prijestonicu slučajno. Đurđe je podobro poznao ondašnju astronomiju, konstelacije zvijezda, i, čitajući nebesku mapu, uvidio je da je mjesto obilježeno posebnim znakom.

Možda sam se zato, u njemu uvijek, posebno osjećao. Pa i na dan pred Vaskresenje Hristovo.

Boško Mijanović u knjizi **Cetinjske vertikale** iznosi jednu zanimljivu pretpostavku: *„Određujući Cetinje za svoje sjedište i sjedište Zetske mitropolije, Ivan Crnojević nije ni slutio da se ono nalazi na presjeku velikih nebeskih krugova koji prolaze kroz sveta mjesta Nazaret i Vitlejem u Palestini i duhovne i kulturne centre Evrope, Veneciju i Pariz. Sredstvima sferne trigonometrije lako je dokazati ovu konstelaciju. Uzmemo li se koordinate mjesta za navedene velike krugove Nazaret - Venecija - Vitlejem - Pariz, vidi se da je njihov presjek cetinjska zemaljska vertikala. Pored nje Crnojevići su započeli drugu – duhovnu vertikalu.“*

Cetinje nije slučajno odabrano za sjedište države i mjesto gdje se donose važne i sudbonosne odluke.

Postoje dani, koji nastavljaju da žive, i kada prođu, koji su izdvojeni iz kalendara, i koji ostaju van toka vremena, koji imaju lice, što ih izdvaja među danima ...

Takav dan je bez sumnje bio subota 11. april 2015., s Dimitrijem, na Cetinju.

Cetinje – Castel Nuovo
Na dan Vaskresenja Hristova
12. aprila 2015. godine

Miraš Martinović

*Predstavljanjem Grafičke mape akademskog slikara Dimitrija Popovića
u Novinarskom domu u Zagrebu obilježeno 520 godina*

prve štampane knjige na slovenskom Jugu

ГРАФИЧКА МАПА ОКТОИХ 1494-2014

OKTOIH PRVOGLASNIK

„Oktoih prvoglasnik“, takozvana prva knjiga pjesama, veličine 29 x 21,6 cm, sa po 30 redova na svakoj strani, sadrži 540 strana (270 listova). U samoj izradi štamparskih slova, tim osobenim ostvarenjem crnogorske dekorativno-primijenjene umjetnosti, u potpunosti je iskorišćena tradicija nacionalne kulture. Ljepota ove knjige ogleda se u jasnim, lako čitljivim slovima, preciznom prelomu stranice, divnim zastavicama i inicijalima, kao i u izvanrednoj grafičkoj organizaciji teksta. Stoga ne čudi što je postala uzor mnogim kasnijim štamparima.

„Oktoih“ počinje predgovorom, a završava govorom, koji daju bogate informacije o tome ko je napisao, u koje vrijeme i s kakvim motivima, o trajanju štampanja i broju tipografskih radnika. Smatra se da je „Oktoih prvoglasnik“ štampan u velikom tiražu, jer su sačuvana 82 primjerka i odlomka koji se, osim u Crnoj Gori, čuvaju u Austriji, Bugarskoj, Bosni i Hercegovini, Velikoj Britaniji, Mađarskoj, Njemačkoj, Grčkoj, Makedoniji, Rusiji, Srbiji, Slovačkoj, SAD, Ukrajini, Hrvatskoj i Češkoj.

Jelena Đurović

(AGORA, 3. novembar 2014.)

Silni i činilo se onovremenski glas istaknutog glumca Crnogorskog narodnog pozorišta Slobodana Marunovića sugestivno nam je dočaravao kako „grešnije monah Makarije ot Črnije Gori, črnorizac i črnopisac“ prije pet vjekova „rukodeliše dušespasnu knjigu“ i nad Crnom Gorom razgrče mrak prethodnih stoljeća, dok se nova zla kob neumitno primicala istočnim granicama države druge crnogorske dinastije ...

...

Tako je, kazivanjem monologa iz predstave „Az Makarije“ (premijerno izvedene na Cetinju prije deset godina) i u Zagrebu otpočelo obilježavanje 520 godina od pojave „Oktoiha prvoglasnika“, prve štampane knjige u Južnih Slovena, nastale u Štampariji Crnojevića, odnosno u Obodskoj štampariji, koju je 1492.g. pokrenuo posljednji crnogorski vladar u srednjem vijeku Đurđe Crnojević, sin Ivana Crnojevića, osnivača Cetinja.

Organizatori obilježavanja velikog jubileja bili su Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb. Manifestacija je upriličena 26. marta u Novinarskom domu u Zagrebu, a u njenom okviru predstavljena je i **Grafička mapa OKTOIH 1494-2014**, koju je svjetski poznati i priznati hrvatski i crnogorski slikar Dimitrije Popović, nadahnut duhovnom i estetskom ljepotom „Oktoiha prvoglasnika“, ostvario u saradnji sa Nacionalnom bibliotekom Crne Gore „Đurđe Crnojević“, uz finansijsku podršku Ministarstva kulture Crne Gore te je uspješno realizovao uz izuzetno profesionalno umijeće Dragog Savićevića i njegovog Skaner studija u Zagrebu.

...

S. Marunović, T. Maroević, J. Đurović, D. Popović i D. Ivezić

Nakon što su utihnuli aplauzi posjetilaca u prepunoj dvorani Novinarskog doma – a među njima su bile i mnoge ugledne ličnosti iz političkog, javnog i kulturnog života Hrvatske: prvi sekretar Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj Ana Zeković, predsjednik HAZU Zvonko Kusić, gospođa Milka Babović te gg. Veljko Bulajić, Arsen Dedić, Aleksandar Zalepugin, Božo Biškupić – sve goste i uzvanike je u ime organizatora pozdravio moderator večeri Danilo Ivezić i rekao:

«U kolektivnoj memoriji crnogorskog naroda postoje mnogi datumi i događaji koji zauzimaju istaknuto mjesto. Među njima oni prema kojima se odnosimo na poseban način jer nijesu vezani samo uz „borbu neprestanu“ i „svijetlo oružje“.

U maloj Crnoj Gori u zadnjoj deceniji 15. stoljeća štampaju se knjige – događaj bez presedana s obzirom na uvjete i okolnosti u kojima se nalazi – historijski i civilizacijski iskorak, najljepši spomenik vremena. U prvoj državnoj štampariji na svijetu toga vremena, 39 godina nakon Gutenbergove *Biblije*, prije 520 (točnije 521) godina štampan je **OKTOIH PRVOGLASNIK** (1494. godine).

Na izmaku 15. stoljeća gospodar Crne Gore, prosvijećeni vladar, Đurđe Crnojević, iako gotovo u bezizlaznoj situaciji, vizionarski kreće knjigom u očuvanju duhovnog, kulturnog i nacionalnog identiteta i nasljeđa, svrstavajući na taj način Crnu Goru i Cetinje u svjetsku baštinu u mjesto nastanka knjige.

U svoju tradiciju slobodarstva, junaštva i čojstva, Crna Gora je ugradila i knjigu - riječ - slovo. I upravo njihova inspirativnost rezultirala je izradom grafičke mape koju večeras u okviru ove velike obljetnice predstavljamo i za koju sam autor Dimitrije Popović kaže: „Tijelo i duh ove crkvene knjige iz Crnojevića štamparije potakli su me na koncipiranje i izradu **Grafičke mape OKTOIH 1494.-2014**. Grafička mapa je svojevrsni omaž remek djelu tipografskog umijeća i grafičkog rafinmana majstora 'rukodjelnika' Makarija i njegovih sedam učenika.“»

Potom su se prisutnima obratili direktorica Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“ Jelena Đurović te akademici Tonko Maroević i Dimitrije Popović, da bi, kao i uvodni, i završni dio večeri ponovo pripao glumcu CNP Slobodanu Marunoviću, koji je kazivao fragmente iz znamenitog testamentarnog pisma Đurđa Crnojevića, vladara Crne Gore, pokretača Obodske štamparije i renesansnog umjetnika.

Direktorica NBCG „Đurđe Crnojević“ Jelena Đurović:

„Oktoih prvoglasnik“ – knjiga kojom se istorija bogato naslađuje

«Uvaženi posjetioci,
Dame i gospodo,

Izuzetna mi je čast da vas u ime Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“ i u svoje lično ime pozdravim i izrazim svoje osobito zadovoljstvo što smo večeras u prilici da u ovom predivnom zdanju otvorimo izložbu našeg i vašeg istaknutog umjetnika Dimitrija Popovića posvećenu prvoj ćirilichnoj štampanoj knjizi kod Južnih Slovena, *Oktoihu prvoglasniku*.

Dozvolite mi da takođe pozdravim Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba

i da im srdačno zahvalim što nas je okupilo ovim divnim povodom i što u kontinuitetu pokazuje svoju privrženost promociji kulturne baštine i stvaralaštva Crne Gore u Hrvatskoj.

Osnivanje Crnojevića štamparije, druge ćirilichne štamparije u Evropi, a prve državne na svijetu, kao i štampanje *Oktoiha prvoglasnika* u njoj, prve crnogorske i južnoslovenske knjige, zasigurno je jedna od najvažnijih stranica iz povijesti Crne Gore. Ona je markirala ne samo istoriju srednjovjekovne kulture u Evropi, već i svijeta. Štampanje knjiga u maloj Crnoj Gori s kraja XV vijeka, razapetoj između ratova i gladi, kuriozitet je koji sa istorijske distance od 5 vijekova zasjenjuje mnogo poznatije i uticajnije izdavačke poduhvate većih i bogatijih evropskih država na samom početku Gutenbergove ere.

Oktoih je vijekovima bio predmet interesovanja mnogih istoričara, paleologa, bibliologa, istoričara umjetnosti i grafičkih dizajnera. Zahvaljujući njihovim istraživanjima, danas imamo obimnu literaturu o ovoj knjizi, što nedvosmisleno potvrđuje veliki značaj i literarnu, naučnu i kulturološku vrijednost *Oktoiha* i same Crnojevića štamparije.

Za svu umjetničku, tipografsku ljepotu *Oktoiha* i ostalih knjiga iz Crnojevića štamparije, istorija umjetnosti zahvaljuje čuvenom štamparu Makariju ot Črne Gore, i njegovoj braći od sedam monaha, koji su u tradiciji nacionalne kulture izradili štamparska slova vanredne ljepote. Međutim, za sve državničko, vjersko i kulturološko vizionarstvo, koje se očitava u osnivanju štamparije i pečatanju crkvenih knjiga, moramo da zahvalimo slavnom crnogorskom vladaru Đurđu Crnojeviću.

Sin Ivana Crnojevića, osnivača Cetinja, mnogostruko nadareni čovjek, sa duhom renesansnog umjetnika i mecene, Đurđe Crnojević je prije nego svi evropski državnici toga doba shvatio značaj knjige u borbi za duhovnim i nacionalnim očuvanjem i progresom svog naroda. Đurđe Crnojević je stoga ne samo rodonačelnik našeg štamparstva i izdavaštva, već jedna od ključnih ličnosti naše istorije i kulture.

U Pogovoru *Psaltira s posljedovanjem* iz Crnojevića štamparije, zapisano je da *svi koji hoće, mogu se bogato naslađivati ovom knjigom*. Mada su te riječi nedvosmislen poziv duhovnika na molitvu i bogosluženje, danas se mogu tumačiti i izvan sakralnog, kao simbol u kulturno-istorijskom kontekstu. Pomenuti citat s podjednakom snagom može da se odnosi i na ostale knjige iz ove čuvene štamparije, prije svega na onu koja je prva pečatana. Jer, ako postoji djelo kojim se svi bogato naslađuju, onda to svakako jeste *Oktoih prvoglasnik*, koji je odavno postao dio crnogorske, južnoslovenske i čitave evropske kulture.

Tako je *Oktoih* bio povod i poznatom crnogorskom i hrvatskom slikaru, vajar i piscu Dimitriju Popoviću da – u saradnji sa Nacionalnom bibliotekom Crne Gore „Đurđe Crnojević“ – koncipira i realizuje grafičku mapu *Oktoih 1494-2014*.

Svaki od šest grafičkih listova Dimitrijeve mape *Oktoih* inspirisan je slovima koja grade ime ove stare crkvene knjige. Tako je formalna i simbolička vrijednost slova, tih temeljnih elemenata riječi, postala osnova likovne kompozicije grafičkih listova ove mape. U svom postupku, Dimitrije

**NACIONALNOJ I SVEUČILIŠNOJ
KNJIŽNICI U ZAGREBU DAROVANA
GRAFIČKA MAPA „OKTOIH 1494-2014“**

Grafička mapa *Oktoih 1494-2014* postala je u petak, 27. ožujka 2015., dio fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Direktorica Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“ Jelena Đurović uručila je grafičku mapu glavnoj ravnateljici NSK Dunji Seiter-Šverko. Darovanju mape nazočili su i njezin autor Dimitrije Popović te savjetnica za međunarodnu suradnju NSK Jasenka Zajec.

Grafičku mapu, koja je posvećena prvoj crnogorskoj tiskanoj knjizi, kao i prvoj tiskanoj ćirilichnoj knjizi među južnim Slavenima, izradio je hrvatsko-crnogorski slikar Dimitrije Popović u povodu 520. obljetnice prvoga izdanja crkvene knjige *Oktoih*, a objavila ju je Nacionalna biblioteka Crne Gore.

(www.nsk.hr)

Popović polazi od autentičnosti štampanih slova iz *Oktoiha*, tretirajući ih kao kompozicioni element koji ugrađuje u svaki grafički list, ali ih i modifikuje u moderni likovni znak. Time on ostvaruje spoj apstraktne likovnosti i hrišćanske ikonografije. Slovo i slika, oblik i simbol usklađeni su u jedinstvenu likovnu cjelinu. Grafička mapa *Oktoih 1494-2014* Dimitrija Popovića, realizovana u Skaner studiju, ovdje u Zagrebu, predstavlja spoj tradicije i savremenosti, omaž remek djelu tipografskog umijeća slavne štamparije Crnojevića, nastao u sadašnjem vremenu.

Dame i gospodo,

Obilježavanje 520 godina od štampanja prve ćirilichne knjige Južnih Slovena, više je od sjećanja na taj veliki civilizacijski čin koji nas sjedinjuje sa ostalim najvećim kulturnim dostignućima čovječanstva. *Oktoih* nas sjedinjuje i s *Misalom*, prvom hrvatskom inkunabulom iz 1483. godine, koja skupa sa rukopisanim i ostalim kasnije štampanim knjigama na ovom prostoru potvrđuje tezu o visokim kulturnim pretnućima naših naroda u tako dalekoj prošlosti. Stoga *Oktoih* i *Misal* nijesu samo dio identiteta Crnogoraca i Hrvata, već i svih južnoslovenskih i slovenskih naroda, knjige kojima treba da se nadahnjuju sadašnje i buduće generacije. One bi trebale da nas nadahnjuju da u kontinuitetu pamćenja čuvamo našu bogatu pisanu baštinu i da na tim čvrstim temeljima stvaramo nova djela dostojna univerzalnih vrijednosti istorije i kulture.

U tom duhu, i uz želju da uživete u Dimitrijevoj poetici, zahvaljujem na pažnji.»

Akademik Tonko Maroević: ODAVANJE POČASTI VLASTITOJ TRADICIJI

«Ponajprije kao ljubitelj knjige nisam mogao ostati ravnodušan na ovo što sam čuo od gospodina Marunovića – taj govor kroz vjekove koji nam upravo pisana riječ prenosi, ali i štampana, tiskana riječ kakva je Makarijeva. S druge strane, kao prijatelj i pratitelj Dimitrija Popovića, s razlogom sam se odazvao da rečem nekoliko riječi o njegovom odavanju počasti vlastitoj tradiciji ...

Odlukom da se vezuje uz slova (koja su svojevrsno kreativno djelo njegovih predaka), da mu ta slova posluže kao izazov, kao poticaj da ih razradi, obradi, a da ih opet ne optereti ... Dimitrije se u ovom slučaju, usudio bih se reći, podvrgao disciplini, podvrgao se ljepoti izazova, motiva ... i s druge strane ponudio vlastito viđenje upravo onoga što *OKTOIH* jest – duhovna činjenica, jedan transcendentalni govor, govor upućen prvim i zadnjim stvarima.

Prelistao sam suvremenija izdanja *OKTOIHA*, pročitao sam neke stihove, neke molitve i čini mi se da je upravo ta spiritualnost našla u Dimitriju odaziv čovjeka koji se rado služi arhetipskim, a osobito naravno kršćanskim simbolima, na kojima on dograđuje i gradi svoj specifičan govor. Iskristio je slovo kao znak, slovo kao simbol i oko njega ispleo svoju vlastitu priču, počevši od prvoga slova „O“ – oka netrepljivog, koje ruka stvoritelja otvara iz bezdana, iz mraka prapočela. Ti simboli su znak ishodišta stvaranja stvorenoga, a i pisanje, tiskanje je također stvaralaštvo *par excellence*. Ali, likovni znak Dimitrijevi u sebi nosi ovoga puta još nešto specifično! Da, samo crveno i crno, crno i crveno sa još svega par nježnih nanosa ruketvorna je oznaka Dimitrijeve iluzionističke sposobnosti sugeriranja antropomorfnih oblika Kristova tijela, Veronikinog rupca, ribe ...

Dimitrije je znao to povezati, zapravo gotovo gestualno subordinirati sam znak sebi, sa osjećajem da ostavlja otisak, trag vlastitog rukopisa na nešto što je objektivno, jer na svakom listu ponajprije je citat slova. A onda ta slova razrastaju u dijalog sa biblijskom, novozavjetnom povješću, sa idejom krvi, Svetoga Grala, sa idejom ihtisa, ribe – simbola s kojim su se prvi kršćani identificirali i prepoznavali. U toj razmjeni simbola i geste, dvostrukog rukopisa – rukopisa tradicije s jedne strane i objektivizacije i s druge strane individualnog uloga – čini mi se da je u tom dijalogu vremenâ, dijalogu tradicije i suvremenosti, Dimitrije pronašao primjeren znak i primjeren odgovor. Koristeći Makarijevu podlogu, koristeći dubinu slojevitosti povijesti, izgovorio je ono što ga je na neki način mučilo – pozvao se na oblike iz prošlosti da bi sa suvremenom intervencijom, suvremenom reakcijom to učinio nama bližim, učinio nas sudionicima ponosa i osjećanja duga prema tradiciji koja obavezuje.»

Akademik Dimitrije Popović: REMEK-DJELO TISKARSTVA KAO INSPIRACIJA

«Mnogi pisci, književnici, autori koji se bave umjetnošću često govore da su tradicija, odnosno mitovi izvorište modernosti. Svaka klasična tema, klasični mit u sebi sadrži nešto što se može transponirati u neki moderni likovni izraz. U tom smislu mi se učinilo da *OKTOIH* kao remek-djelo tiskarstva upravo predstavlja mogućnost inspirativnog izvorišta za jednu zanimljivu interpretaciju, koja će zadržati karakter i ljepotu tog starog, autentičnog i dati joj jedno novo viđenje unutar kojeg će se osjetiti i projicirati naše vrijeme, naš senzibilitet. To je ono što čini tradiciju i što tradicija oplemenjuje ...

Htio bih naglasiti jednu mističnu dimenziju koja je imala utjecaja na formiranje i koncept mogega projekta, moje *Mape*. A to je da je Ivan Crnojević, otac Đurđa Crnojevića, vladar Crne Gore odnosno Zete i utemeljitelj grada Cetinja, svojevremeno bio, stjecajem povijesnih okolnosti, u Italiji. Tamo je, nedaleko od Ankone, u gradu Loretu, vidio, poklonio se i zavjetovao poznatom, čudotvornom kipu Bogorodice iz Loreta, koja predstavlja jedno od najvećih Marijanskih svetišta, Zavjetovao se da će, ako dođe u Crnu Goru, u njenu slavu u Crnoj Gori odnosno na današnjem na Cetinju podići hram, koji će biti njoj posvećen. Vratio se, napravio je taj hram, napravio je Manastir i donio štampariju iz Italije ...

U istoriji Oktoiha, kako kažu dokumenti, i Makarije sa učenicima bio je poslan od Đurđa Crnojevića u Veneciju, da uči zanat ... Na taj način se talijanska profinjenost, smisao za lijepo, za mjeru, talijanski rafinman koji je imala Venecija i njeno umijeće prenijelo i obogatilo i crnogorsku kulturu, odnosno njene početke s ovim remek-djelom kakav je *OKTOIH*.

A sama po sebi je veoma zanimljiva činjenica – jer se radi o vremenu u kojem je život bio ugrožen, u kojem su uvjeti života bili užasni – da u toj pustopoljini pod Lovćenom, u surovom ambijentu, vladar dolazi i zida dvor i donosi štampariju ... Na prvi kamen temeljac postavljen na Cetinju bila je položena knjiga, a poslije se pokazalo da je Cetinje bilo kulturni centar Crne Gore, mjesto gdje je uvijek postojao jak kulturni i duhovni život. Nažalost, stjecajem okolnosti, tiskara je uništena, ali kako Heidegger kaže: „Kad se kuća poruši, uništi, osim ruševina ostaje ideja gradnje“. Cetinje i povijest Cetinja su pokazali da se i u najtežim uvjetima opet opstoji, a kultura je ta koja sve to nadiđe i usprkos svega daje snagu da se afirmiraju sve one vrijednosti koje jedno ljudsko biće na najbolji način može izraziti.«

Glumac CNP Slobodan Marunović:

Nad Crnom Gorom je noć, duboka, ljetnja prozirna noć ...

Velikoj gospođi

Jelisaveti Crnojević, rođenoj Izabeti Erico

Venecija

Ne otvaraj ovo pismo prije nego što čuješ vijest o mojoj smrti. Do tada nek ostane zatvoreno i zapečaćeno.

...

Nad Crnom Gorom je noć, duboka, ljetnja prozirna noć. Puhoće vjetar. Mirišu lipe. Iz mrčave u starim kršima dopire zavijanje vuka. Na jednom kraju neba zvijezde dogorijevaju i gase se kao svijeće. Studen mi ulazi u dušu. Obuzima me neka čudna jeza.

...

Gospođo moja, Izabeto, i naše poznanstvo na pasadanci u Duždevom dvoru, i karneval u gondolama, sve je bilo upriličeno da te upoznam i zaljubim se u tebe. Pamtim taj ples, za mene nije postojalo ništa osim tebe. Bog je htio da se i ti zaljubiš u mene, hvala mu na tom daru. Mletačka gospoda su tome pripomogla iz računa. Oni su trgovali našim osjećanjima. Htjeli su da me učine najskupljim mletačkim robom ... Kao da već nijesam bio pouzdan saveznik i prijatelj. Kao da sam i mogao napraviti drugi izbor. Na jednoj strani je bila svjetlost italijanskih patata, muzike, poezije i predivnih knjiga, a na drugoj tmuša, okrutna azijatska raskalašnost i mistična raskoš Istoka.

...

Optužili su me i što sam knjige pečatao na Cetinju, kao da sam počinio grijeh protivu hristjanske vjere, licemjeri. Zbog toga su me strpali u tamnicu u Trevizo. Glavna mrzost im je bila što sam pečatao Libro Gospodara Ivana Crnojevića. Tijem se za slavu i svjetlost našega doma može čuti đe god libro dospije. I što libro može da sačuva pamćenje i izazove saosjećanje i poštovanje i izvan našijeh gora, svugdje u hristjanskoj Jevropi. Pogotovu što Jevropa ništa ne zna o strašnoj međi na kojoj opstajemo. Za njih smo mi dio Istoka. Za istočni svijet smo mednik Zapada.

...

Iz tamnice u Trevizu pobjegao sam uz pomoć prijatelja, viteza s Rodosa, čije ime iz razumljivih razloga ne mogu spominjati, koji mi je donio svešteničku odoru i koju sam sakrio u slami na kojoj sam spavao ... Ja se, međutim, u Zadru preodeven u fratra ukrcah na jednu lađu za Kotor a otolen se lasno dokopah mojijeh gora.

Na Cetinju nekoliko mustera čuvahu naš dvor, iako ih niko nije plaćao odavno. Stražari me i ne prepoznaše ali mi odgovoriše mirno, vojnički, kako čuvaju dvor gospodara Đurđa dok se ne vrne iz Latina. Srce mi zaplaka ali me oči ne izdaše. Izljubih se s njima kao da su mi najbliskiji rod.

Mojega ispovjednika i prijatelja Makarija nijesam našao u Namastiru. Rekoše mi da je uzeo nekoliko knjiga i šaku zemlje s groba svijetloga gospodara Ivana Crnojevića i otišao jedne noći neznano kuđ ...

Draga moja ženo Izabeto, kad budeš čitala ovo pismo nemoj pomisliti da sam smetnuo s uma od briga i muke. Nijesam. Pišem ti sve kako jeste. Za potvrdu ću ti kazati i ovo čudo. Dan nakon što sam stigao na Cetinje u naš Dvor, negde oko podneva nebom je prelećela jedna crkvice s jednog ostrva u Jezeru. To je gledao vas zbor crnogorski što se tu zatekao. Crkvice se spuštala na vrh Lovćena. Kad je udarila u zemlju puklo je kao stotinu gromova. Zadrhtalo je cijelo Cetinjsko polje, a veliki oblak dima dizao se s Lovćena. Kad se dim razišao crkvice je stajala na Jezerskom vrhu. Ne vjerujući svojijem očima, pedeset ljudi je odilo da vidi i da se uvjeri da je tako ...

Ako se iz ove bitke vrnem živ, daću da se opravi i pokrije. Ako li se ne vrnem, ostavljam to u amanet svojim nasljednicima. Našijem sinovima Ludoviku i Solomonu, ostavljam još stolicu i mač mojega počivšeg oca Gospodara Ivana i sve dužnosti koje iz toga proizilaze. Oni se ne mogu iznositi iz Crne Gore. Te svete stvari su sakrivene u jednoj pećini i ako Gospod hoće lasno ce ih pronaći. Crnogorska zemlja ce im sama njedra otvoriti. Još im u amanet ostavljam da briže o tebi Da te ni u kojem slučaju ne zaborave i da te poštuju.

Moram da požurim. Bliži se zora poslije koje će doći noć koju ja neću doživjeti.

Gospođo moja, udavala se ili udovala tebi ostavljam svu našu ličnu imovinu ...

...

Ovijem svoju dušu preporučujem Bogu na nebu, a tebe vjerna moja ženo, koja si me uvijek časnom ljubavlju ljubila, preporučujem na zemlji.

Gospođo moja, ne plaći! Godine ljubavi i sreće koje smo zajedno proživjeli veliki je dar od Gospoda. Stoga sam miran i bez zebnje i straha mogu izvršavati svoje dužnosti čelnika zemlje i naroda. Pitala si me jednom ne prtim li ja na svoja pleća breme veće od mojih mogućnosti, snage i broja mačeva koji me slijede. Gospođo moja, da sam sljedovao samo mogućnosti, snagu i broj, može biti da bih duže poživio, ali zasigurno ne bih odavno ništa ni značio. Već ne bi bilo ni Crne Gore ni Crnogoraca.

...

Zato ću mirne savjesti stupiti pred Gospoda kad za to dođe čas. A blizu je. Zato i ti s mirom i ponosom čuvaj naše uspomene i izvrši što tražim od tebe. Znam da (hoćeš, kao što si mi i u pasanijeh godina pomagala u svemu, a naročito oko nabavke štamparije i pečatanja knjiga. Bila je to naša zajednička ljubav. Ako si to ipak činila samo iz ljubavi prema meni onda ti hvala još i više ... Grije me još jedino tvoja ljubav i osjećanje dužnosti prema Crnoj Gori.

Izdali su me svi, gospođo moja, i saveznici i prijatelji i braća, svi osim tebe, draga moja, i mojih golih i divljih Crnogoraca. Pa ni oni nijesu ostali uz mene iz ljubavi ili zbog osjećanja dužnosti ili radi viših ciljeva. Crnogorci su uz mene iz inata, pomiješanog s nejasnim i nerazumljivim osjećanjem sopstvene časti. Zato mi kipi u prsima, ključa i vri ijed, gorčina i strah ...

Evo sviće. Iza Prokletija se pomalja sunce, nečujno kao uhoda iz zasjede. Iz izmaglice oko Jezera kao jarbol nasukane lađe strši grad Žabljak. U blizini čujem cvrkut neke ptice. Štitonoša mi upravo dovodi konja. Vrijeme je da krenemo.

Tebe draga moja gospođo, i našu nejaku dječicu ljubi i grli potonji put vaš

Đurđe Crnojević, Gospodar Zete i Crne Gore

Zbogom.

(Testamentarno pismo koje je Đurđe Crnojević uputio svojoj ženi Izabeti Erico, 22. oktobra 1499. godine u Milanu, kasnije je „s jezika i pisma slovinskoga“ prevedeno na italijanski. Ovdje navedeni ulomci preuzeti su iz teksta Momira M. Markovića „PISMO IZABETI“, pripremanog 2012. godine za drugo izdanje u formi kojoj u podnaslovu stoji *palimpsest*, što označava pergament sa kojeg je prvobitni tekst bio izbrisan pa napisan novi.)

Iz telegrama upućenih
VIJEĆU CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA
i
DRUŠTVU CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „MONTENEGRO“ ZAGREB

...

Veliko je zadovoljstvo primiti obavijest da dostojni potomci zaslužnih predašnjih Crnogoraca – danas u Zagrebu, evropskom gradu umjetnosti, svečano obilježavaju **520-tu godišnjicu OKTOIHA**, slavne crnogorske inkunabule, koja je svojom ljepotom obasjala Cetinje 4. januara 1494. godine i trajno obilježila Crnu Goru kao kulturnu oazu u ondašnjoj krajnje ugroženoj južnoevropskoj regiji!

OKTOIH PRVOGLASNIK je crnogorski duhovni svjetionik, nastao pregnućem Đurđa Crnojevića, prosvijećenog vladara iz druge Crnogorske dinastije. Taj značajni kulturni i civilizacijski iskorak Podlovačke Crne Gore dogodio se u korespondenciji sa renesansnim procesima u Evropi – a to je vrijeme otkrivanja Novog svijeta, Kolumbog otkrića Amerike – oko Lovčena zbijene, prostorno male a duhovno velike i trajne Crne Gore. Kao kulturološki podvig, *OKTOIH* je prijestono Cetinje pribrao duhovnim stremljenjima ondašnje Evrope, i ta činjenica u svim narednim vjekovima hrabrila je i duhovno podsticala crnogorske domoljube, čije dostojanstvo je visoko cijenila i moćna Osmanska imperija.

U slavu ovog crnogorskog epohalnog pregnuća, vi na prikladan način upoznajete hrvatsku kulturnu javnost sa još jednim kapitalnim djelom – s oduhovljenom *Grafičkom mapom „OKTOIH 1494-2014“* našeg Velikog Maestra akademika Dimitrija Popovića, koji superiorno predstavlja i crnogorsku i hrvatsku umjetničku scenu ...

akademik Sreten Perović
predsjednik DANU

...

Izuzetna je čast što se upravo izložbom Dimitrija Popovića, jednog od naših najistaknutijih umjetnika i mog dragog prijatelja, nakon Cetinja i u Zagrebu obilježava ovaj značajan jubilej.

Uvažavam vaše napore da na brojne načine promovišete Crnu Goru i njene vrijednosti u Republici Hrvatskoj.

OKTOIH je jedan od ključnih simbola crnogorske duhovnosti, a Dimitrije Popović umjetnik čije vizije imaju univerzalna značenja.

Uz žaljenje što zbog obaveza u Republici Bugarskoj nijesam u prilici da prisustvujem svečanom događaju, srdačno vas pozdravljam i želim vam puno uspjeha u misiji afirmisanja Crne Gore u sredini koja je iskazala visoko poštovanje i razumijevanje za vaš predani rad.

Pavle Goranović
Ministar kulture Crne Gore

*
*   *

Kada se, ponesenim i ovacijama propraćenim, kazivanjem dramskog umjetnika Slobodana Marunovića – zagrebačkoj publici već dobro poznatog nenadmašnog interpretatora Njegoševih stihova (v. brojeve. 54 i 71) – završio programski dio jedne izuzetno posjećene i medijski dobro propraćene večeri, organizator je na najprimjereniji način svim sudionicima obilježavanja velikog jubileja čestitao istinski praznik „pečatanja“ knjiga. Naime – a po uzoru na luksuzno, bibliofilsko izdanje *Grafičke mape OKTOIH 1494-2014* (sa 16 listova veličine 348 x 488 mm) koje je Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“ objavila u 100 numerisanih i potpisanih primjeraka – Skaner studio iz Zagreba izradio je i repliku grafičke mape u kataloškoj formi, a svaki od posjetilaca bio je u prilici da od organizatora na poklon dobije primjerak kataloga sa potpisom autora grafičke mape akademskog slikara Dimitrija Popovića.

Z.D.

O Izabeli Erico, supruzi Đurđa Crnojevića i jedinstvenoj gospi koja je „obasjala sobom nekolike decenije s kraja petnaestog vijeka i nekolike s početka šesnaestog“, napisao je kratku priču i Sreten Asanović, rodonačelnik ovoga žanra u crnogorskoj književnosti. Noveleta „Izabeta“ uvršćena je u knjigu njegovih izabranih priča „Zvijezde padaju“, koju su 2009.g. zajedno objavile Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i ulcinjska „Plima“.

IZABETA

Izabella Erizzo od Antonija, plemića i diplomate mletačkog i potkneza Ferare, od istog roda kao i dužd mletački iz šezdesetih godina šesnaestog vijeka – kontesa i prinčipesa crnogorska, voljena supruga Đurđa Crnojevića i premila snaha (Staniše) Skenderbega – obasjala je sobom nekolike decenije s kraja petnaestog vijeka i nekolike s početka šesnaestog.

Malo se zna o ovoj plemenitoj gospođi koja je boravila u rodnoj Veneciji, kraće vrijeme u dvoru na Cetinju, opet u Veneciji i na beneficiji Terra Nova.

Zna se i da je dostojanstveno i dostojno iskala pravdu od Sinjorije mletačke ali je takođe znano da sinjorija nikad nije izgubila parnicu niti ikome vratila ono što je prisvojila.

O ovoj jedinstvenoj gospi najviše smo doznali iz Testamenta Đurđa Crnojevića (testament je mnogo preveden, tumačen i citiran – od Ivana Kukuljevića Sakcinskog do pl. Miloša od Dobađe) i iz pisma Izabeti Skenderbega Crnojevića, odakle prenosimo nekoliko navoda.

I „... Ali sada znaj da kada krenuh da dođem od tamo, htio sam napisati testament, ali zaista ne htjedoh te žalostiti, upoznavši ljubav koju si za mene imala i znajući za suze tvoje spremne da se proliju. Ali sada, kada sam se od tebe udaljio, a Bog zna kada i gdje ćemo još biti zajedno, i sjetio se smrtnog časa, htio sam napisati ovaj testament sam, vlastitom rukom ... nad svakom stvari posebno, ti ćeš ženo moja Izabeto, sama upravljati, ti sama, tako da sve ono što sam ovdje napisao, kao i ono što nijesam napisao ... ti, moja ženo Izabeto sve to obavlja ... a za tvoj veći ugled, ženo moja, ja se suprotstavljam svakom gospodinu, bilo duhovnom ili svjetovnom, bilo bratu, ili rođaku, ili slično, bilo kojeg položaja ili ličnog ugleda, da ti niko ne može naređivati da silom radiš bilo koju stvar, niti da iko može od tebe tražiti račun o onome što jesi, ili nisi uradila dobro ili loše ... neka preuzme u svoju imovinu i neka to koristi ... onoliko koliko hoće ... koliko bude htjela. Slično tome, neka posjeduje sve ono što je gore rečeno bilo da se uda ili ne uda, i od svega neka bude gospodar, a naročito nad onim nad čim bih ja za života bio gospodar ...

I tako sve što sam ovdje napisao kao i ono što nijesam napisao, bilo iz prošlosti, ili što bi se s vremenom moglo dogoditi, sve joj ostavljam u vlasništvo i potvrđujem da je u rukama gospođe Izabete, moje žene. Naročito poslije moje smrti, moju čast će, ako bude htjela, moći dobro sačuvati sjećajući se ljubavi kojom smo se voljeli ... Izabeto, ponavljam, odričem se svih svojih posjeda u cjelini ... Nikom drugom ne dozvoljavam da protiv tebe traži račun niti da ti naređuje, osim jedinoga Boga.“

II „Plemenitoj i mudroj i vsakoj časti i visokoj hvali Bogom darovanoj i visokorodnoj našoj miloj i ljubimomj snasi, gospođi Izabeti ... od gospodina Skenderbega Crnojevića, sandžaka crnogorskog i primorskog i vsoj dioklitijanskoj

---

zemlji gospodina, milo i ljubimo i vele drago pozdravljenije vašemu gospocvu. Potom takoi da zna gospocvo vaše kako ni Bog spodobi obladata i gospocvovati zemljeju seju deda i oca našego, takoi molimo gospoda Boga vsedržitelja i po nas i na vas da bude veliki božji divni i nepremeni promis carstva mi, i vas da Bog spodobi obladata i gospocvovati zemljeju i prestolom deda i oca našego i našijem.“

Tako su Izabetu osobila i slavila dva brata – renesansni vitez Đurađ i mlađi Skenderbeg, sultanov povjerenik i u islamu nasljednik cijele zemlje crnogorske i skenderijske. Oni stavljaju pred skute jedine Izabete – i zemlju i blaga i upravu s ljubavlju i blaženstvom kao dva templara što obožavahu sveti ženski princip.

*

Zaludu smo se trudili da saznamo kako je izgledala božanstvena Izabeta; navodimo zato dva opisa slike, dame, savremenice naše junakinje, što ih duboko povezuje renesansa koju su zasigurno obje ispovijedale. Prvi opis je od narečenog Feliksa, iz male ali zato vrlo pretenciozne novele *Slika i sjenke*, publikovane krajem pedesetih godina prošlog vijeka; drugi, znamenitog živopisca i beletrista Dimitrija, o tajanstvenoj i uznemirujućoj, dostojanstvenoj i zatvorenoj slici, iz knjige *Veronikin rubac*.

I „Vidio sam njenu lijepu glavu sa zaglađenom kosom koja se spajala ispod brade, sa razdjeljkom na tjemenu, nešto duži vrat sa crnom ogrlicom što podsjeća na brojanice, uzana ramena i jedva naslućene grudi koje s desne strane prekriva njena ruka sa veoma izduženim tankim prstima ... visoko usko čelo preko sredine povezano tankom crnom vrpcom; obrve u jednom luku urastaju u žutu, širu i kao istetoviranu liniju koja se završava na sljepoočnicama. Nos ima fini gospodstven oblik sa jasnim ivicama a oči zagonetnu snagu koju pojačava kratak spoj malih usana i odsustvo bilo kakve bore na licu ... “

**Leonardo da Vinci:
Dama s hermelinom**

(slika je nastala oko 1489. godine, a čuva je Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie)

II „Leonardo je znao dočarati i laki drhtaj nelagode u slikama prožetim ljepotom i elegancijim. Taj dvojni aspekt motiva koji istodobno nosi ljepotu i neku vrst nelagode ... svakako je slika *Dama s hermelinom* ... to je, možda, najneobičniji portret u Leonardovom opusu, što zrcali rafiniranom bizarnošću ... “

*

Hoćemo da vjerujemo da je Leonardov portret Cecilije Galerani – koji smo pedesetih videli u galeriji dvora Vavel u Krakovu i za koji se do prije nekoliko decenija samo nagađalo da je Da Vinčijev – u stvari portret nedostupne i jedinstvene Izabete, najljepše i najtajanstvenije od svih božanskih žena što ih je Leonardo stvorio.

Sreten Asanović

Film „Mjesto sjećanja Vukovar“ Veljka Bulajića premijerno prikazan u Zagrebu

INTIMNA SVJEDOČENJA OTKRIVAJU ISTINE RATA

Suočavanje sa traumatičnom prošalošću izazov je za svako društvo, prevashodno za zajednice opterećene političkim i etničkim razmiricama. Kada to uradi umjetnik, onda je pažnja javnosti izoštrana i svi ponešto očekuju. U slučaju reditelja Veljka Bulajića, čiji je dugometražni dokumentarni film „*Mjesto sjećanja Vukovar*“ premijerno prikazan u utorak 14.4., hrvatska javnost dobila je upečatljivu priču o ljudima u ratu.

Ovaj hrvatski reditelj crnogorskog porijekla odlučio je da iz svog ugla predstavi sudbine i priče ljudi u ratu, kao i još neviđene dokumentarne materijale koje su snimile različite medijske kuće regiona i Evrope. U razgovoru za Pobjedu, Bulajić je objasnio da učesnici u ratu, poslije distance od 20 godina, u filmu mirno i bez mržnje pričaju svoje sudbine i ocjenjuju sukob u bivšoj Jugoslaviji.

– Snimili smo desetak ljudi koji su bili prisutni sve vrijeme drame Vukovara. Oni pričaju o svojim doživljajima rata i otkrivaju današnje poglede na te dramatične događaje. Njihove izjave dopunjene su dokumentarnim materijalom – kazao je Veljko Bulajić.

Nepoznati materijali

Film je snimljen za svega pet dana, a montaža je trajala godinu i po. Bulajić to objašnjava činjenicom da je autorska ekipa morala da pregleda 70 sati dokumentarnog materijala. Snimke su dobili od HRT-a, TV Novi Sad, francuske televizije RT1, italijanske RAI, Unprofora, Filmske kuće JNA i Televizije BiH. Reditelj je potom izdvojio dva sata snimaka, a u finalnoj montaži u filmu iskorišćeno je 28 minuta.

– Osim pet-šest kadrova, sve ostalo je do sada neviđeni filmski materijal – kazao je slavni reditelj.

Sagovornike je, kako kaže, birao u odnosu na dokumentarne snimke.

– Saznao sam ko su ti ljudi koje je davno zabilježila kamera, pa smo onda uspostavili kontakt. Neki nijesu znali da su snimani. Od njih smo čuli intimne priče koje su vrlo zanimljive i otkrivaju suštinu sukoba – objasnio je Bulajić.

Film su podržali HRT, HVIDRA i Ministarstvo obrane Hrvatske.

– Radio sam u apsolutnoj autorskoj slobodi, bez ičijeg uticaja – kazao je Bulajić.

Kritika o filmu

Bulajićeve kolege i filmski kritičari vrlo pozitivno su se izjasnili o ovom dokumentarcu. Reditelj Vinko Brešan kazao je da „*Mjesto sjećanja Vukovar*“ postaje spomenik gradu Vukovaru u ratu, kroz toplinu ljudskih priča, koje je Bulajić maestralno provukao kroz film. Filmski kritičar Josip Grozdanić ocijenio je da su hrvatska televizija i kinematografija konačno dobile djelo kakvo grad Vukovar zaslužuje. Filmolog Veljko Krulčić tvrdi da je Bulajić stvorio dojmljivi film koji ima estetičku fluidnost, dokumentarističku snagu, kao i koncept koji je bitno drugačiji od filmova s ovom tematikom. Filmski kritičar Tomislav Kurelec istakao je da je Bulajić uspio da nađe novu perspektivu evociranja herojske borbe i tragedije Vukovara. Istoričar filma Daniel Rafaelić zapazio je da u Bulajićevom Vukovaru nema gorčine, mržnje, buke, ni bijesa.

– Tu su tek „nepoznati“ i „mali“ ljudi koji su dali sebe i svoj grad – kazao je Rafaelić.

J. Nikitović

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 17. april 2015.g.)

PROGRAM

*Le Nozze di Figaro "E Sussana non vien,
Dove sono", Contessa*

W. A. Mozart

*Nat zaman tnjasaj furije
albanska pjesma*

*Još ne sviće rujna zora
crnogorska pjesma*

*Ständchen
F. Schubert*

*Romansa
T. Harapi*

*La Rondine "Chi il bel sogno di Doretta"
G. Puccini*

*La Wally "Ebben? Ne andro lontana"
A. Catalani*

*Csardasfürstin - "Silva-Heia in die
Bergen"
E. Kalman*

K O N C E R T GJYULIE PELINGU

I

FATIME KATANA BUZUKU U ZAGREBU

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb u suradnji s Centrom za očuvanje i razvoj kultura manjina Crne Gore a u okviru programa „*Dani crnogorske kulture 2015.*“ organizirali su koncert Gjyulie Pelingu (sopran) i Fatime Katana Buzuku (klavir) koji je održan 18. 3. 2015. godine u Muzeju Mimara, Rooseveltov trg 5 u Zagrebu.

Nastup dvije mlade umjetnice iz Crne Gore pripadnice albanske nacionalne manjine popraćen je dugotrajnim aplauzom prisutnih u Velikoj dvorani Muzeja Mimara. Svojim glasom i načinom interpretacije mlada sopranistica (1992.) Gjyulie pridobila je otvorene simpatije svih prisutnih. Svoje umjeće na klaviru u pratnji i samostalnim nastupom pokazala je i druga mlada umjetnica Fatime (1985.).

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

GJYLIE PELINGU rođena je 1992. u Walenstadtu (Švicarska). Osnovnu i srednju školu kao i osnovnu muzičku školu za klavir završila je u Ulcinju. Solo pjevanje započinje s 13 godina kod nastavnice solo pjevanja Mirele Scasni iz Herceg Novog, kada je, 2006., učestvovala na svom prvom republičkom takmičenju u Kotoru i osvojila brončanu liru. Nakon završene srednje škole, 2010. počinje studirati na Muzičkoj Akademiji u Tirani, odsjek solo-pjevanje kod profesorice Manjole Nallbani (mezzosopran). Diplomirala je 2013. Iste godine upisuje poslijediplomske studije i master studije također u Tirani u klasi prof. Manjole Nallbani. Prvi solistički koncert održala je 2009. u Ulcinju. Na internacionalnom natjecanju «Bruna Špiler» u Herceg Novom 2010. osvaja drugo mjesto, a iste godine na internacionalnom natjecanju «Ars Kosova» u Prištini prvo mjesto. Učesnica je brojnih koncerata u organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (u Podgorici, Beranama, Plavu, Baru, Bijelom Polju, Sarajevu, Zagrebu, Ljubljani, Skadru, Tirani i Prištini). Solističke koncerte održala je u Ulcinju (2012.) Skadru, Tirani i Prištini (2013). Nastupila je na zajedničkim koncertima: Muzičkih škola Beča i Ulcinja u Beču (2012); s orkestrom Muzičke Akademije Cetinje, na Cetinju (2013); sa Zborom Sv. Tripuna iz Kotora u Skadru (2013); na manifestaciji «Marubi» u Ulcinju (2013). Masterclass: kod prof. Vojislava Spasića, Kraljevo (2012), prof. Caroline Marz i prof. Merite Juniku, Priština (2013).

FATIME KATANA BUZUKU rođena je 1985. Prve tonove klavira i osnovno znanje stekla je u Osnovnoj muzičkoj školi u Ulcinju. Diplomirala je 2008. na Muzičkoj Akademiji u Tirani, u klasi prof. Kristine Petrolari Lačo. Tokom studija učestvovala je na mnogim koncertima: sa kvintetom (2005) u Ulcinju, Festivalu mladih stvaralaca (2006) koji se održavao u nekoliko gradova u Albaniji (Tirana, Drač, Valona). Tokom akademskih studija pohađala je nekoliko masterclass kod prof. Lucie Passaglia (2006), Haralda Ossbergera i Michaela Lippa (2007). Kao korepetitor učestvovala je na mnogim koncertima u Crnoj Gori, Albaniji i Bosni i Hercegovini. Zajednički je nastupila na koncertima sa sopranom Gjylie Pelingu (2010), sa mezzosopranom Mimosom Rakaj (2011) i koncertu klavirskog dua sa prof. Meritom Subašić Šabanović (2011) u Ulcinju. Osvojila je brojne nagrade na republičkim i međunarodnim natjecanjima. Trenutno je nastavnik klavira u Osnovnoj muzičkoj školi u Ulcinju gdje svoje znanje i iskustvo prenosi na mlađe generacije.

*U Galeriji Kristofora Stankovića u Starogradskoj vijećnici Grada Zagreba
otvorena zajednička izložba Tijane Gordić i Adina Rastodera
„SLIKE RADOSTI“ & „DOKUMENTOVANE MISLI I SKULPTURE“*

Pod pokroviteljstvom Gradske skupštine Grada Zagreba, u Galeriji Kristofora Stankovića u Starogradskoj vijećnici je 9. aprila otvorena zajednička izložba mladih crnogorskih akademskih slikara Tijane Gordić i Adina Rastodera pod nazivom „*Slike radosti*“ i „*Dokumentovane misli i skulpture*“.

Izložbu su, uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, organizovali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, u okviru tradicionalne manifestacije „*Dani crnogorske kulture*“, kojom se hrvatskoj javnosti predstavljaju savremeni crnogorski umjetnici.

U prestižnom gornjogradskom galerijskom prostoru, posjetioce i uzvanike je najprije pozdravio predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević i govorio o manifestaciji kojom se multikulturalne vrijednosti Crne Gore već deset godina približavaju ne samo pripadnicima crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj nego i građanima Hrvatske. Ugledna likovna kritičarka Iva Körbler izuzetno pohvalno je govorila o dvoje mladih umjetnika i njihovim radovima, a autori su izrazili zahvalnost organizatorima izložbe i svim prisutnima.

Kao i sve dosadašnje izložbe savremenih crnogorskih akademskih likovnih umjetnika koje je organizovala NZCH i ova je praćena već lako prepoznatljivim i dojmljivim katalogom koji je i ovog puta uredio Danilo Ivezić, a štampala tvrtka Alfacommerce d.o.o. iz Zagreba.

Z.D.

**U Zagrebu,
na Gornjem
gradu,
u „društvu“
s A.G. Matošem**

MIKROVEZ IZATKAN UZORCIMA BOJE

U prostoru Galerije Kristofora Stankovića Gradske skupštine u Zagrebu 9. travnja otvorene su dvije izložbe mladih crnogorskih umjetnika u jednoj, odnosno, predstavljeni su zajedno radovi Tijane Gordić „**Slike radosti**“ i Adina Rastodera „**Dokumentovane misli i skulpture**“.

Tijana Gordić (1986., Bijelo Polje), diplomirala je slikarstvo na FLU u Cetinju kod profesora Rajka Todorovića Todora, a Adin Rastoder (1985., Podgorica) na FLU u Cetinju kiparstvo u klasi profesora Pavla Pejovića. Oboje su na magisterijima na istom fakultetu. Za svoj su umjetnički rad do sada dobili brojne stipendije i nagrade, što su opravdala i djela viđena na zagrebačkoj izložbi, jer oboje mladih umjetnika pokazuju iznimnu zanatsku i idejnu zrelost te inventivnost.

Dodatna specifičnost ove izložbe jest u činjenici kako Tijana i Adin predstavljaju zapravo dva pola recentnog umjetničkog senzibiliteta i svjetonazora; dok se Tijana jednim dijelom priklonila tradiciji organsko-lirske apstrakcije pod utjecajem magičnog realizma, gdje posebne kombinacije boja stvaraju glavne elemente slikarske forme i atmosferu slike, Adin Rastoder u svojim crno-bijelim crtežima nastavlja ekspresionističko nasljeđe psiholoških mini-portreta suvremenog urbanog čovjeka.

Tijanini akrili na platnu potpuno su preuzeli svijet biljaka, cvijeća, spirala, motiva sunčeva diska, koji se u kontinuitetu provlači svim slikama. Pastelni kolorit vrlo je često zamijenjen ili dopunjen fosforescentnim bojama koje automatski slike prebacuju u dimenziju fantastičnog, onostranog, hipnotičkog, psihodeličnog slikarstva. Priroda dominira njezinim platnima, iako je izvedena vrlo minucioznim, sitnim postupcima dodavanja mrljica, točkica i tankih niti boje koje su reljefne i tvore novi nanos na podlozi platna. Poput mikroveza, tkanja, umjetnica minuciozno artikulira svoj mikrosvijet koji će nas mjestimice asocirati na staroindijanske crteže u pijesku, umjetnost mandala ili suvremenu umjetnost naive. Ona pleće slike uzorcima boje poput tkanja čipke u dubokoj, mirnoj kontemplaciji – pa opet, to nije niti slikarstvo naive, niti njezine slike nose reference na folklor.

Drevni motiv sunčevog diska asocirat će nas na savršenstvo Božjeg plana stvaranja prirode gdje su detalji jako važni u elaboriranju zrcaljenja tog savršenstva, što i danas njeguju kao ideju mnoge istočne religije i duhovne prakse. Sve su Tijanine slike prožete

TIJANA GORDIĆ rođena je u Bijelom Polju 1986. godine. Diplomirala je na FLU Cetinje 2010. godine u klasi prof. Rajka Todorovića Todora, odsijek slikarstvo. Magistrant je na istom fakultetu.

Samostalne izložbe:

- 2013. Galerija „Buća“, Tivat
- 2012. Caffè Marinaio, Kotor
- 2012. Otvoreni studio, Cité des Arts, Paris
- 2012. Galerija Cité des Arts-a, Pariz
- 2011. Muzej grada Perasta, Perast
- 2011. Galerija „Buća“, Tivat
- 2011. Galerija Centra za kulturu, Bijelo Polje

Učestvovala je na preko pedeset kolektivnih izložbi u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Francuskoj, Bugarskoj, Makedoniji, Grčkoj.

ADIN RASTODER rođen je u Podgorici 1985. godine. Diplomirao je na FLU Cetinje 2010. godine. u klasi prof. Pavla Pejovića, odsijek vajarstvo. Magistrant je na istom fakultetu.

Samostalne izložbe:

- 2013. Galerija „Buća“, Tivat
- 2012. Caffè Marinaio, Kotor
- 2012. Otvoreni studio, Cité des Arts, Paris
- 2012. Galerija Cité des Arts-a, Pariz

Učestvovao je na preko pedeset kolektivnih izložbi u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Francuskoj, Bugarskoj, Makedoniji, Grčkoj i Italiji.

versus CRTAČKI CRNI TEATAR

decentnim panteističkim elementom i atmosferom, no bez imalo zaplitanja u neke stroge duhovne struje. To slikarstvo fantastičnih predjela i vizija možda će nas u konačnici više asocirati na sasvim novi postapokaliptični pejzaž u kojemu se formiraju neke nove, neobične biljne i cvjetne vrste, a Zemlju obasjava neko drugo Sunce sasvim drugačijeg kronospektra. Međutim, slike Tijane Gordić nisu bizarne, one na promatrača prenose mirnoću, spokoj, ono najbolje što tradicija slikarstva obojenog polja danas može u jednom svojem vidu kontemplativno prenijeti na promatrača.

Crteži Adina Rastodera pokazuju kritičko-analitički senzibilitet autora koji se teško miri s urbanom sudbinom današnjeg frustriranog čovjeka. Bez sumnje pod utjecajem stripa, graffiti-arta i suvremenih filmskih saga o vanzemalcima koji su među nama („Men In Black“), Adin s velikom snagom u malom formatu crta urbane zombije i kreature. To nisu samo isprana lica i figure identiteta izbrisana u sivilu svakodnevne relacije posao-kuća-tv-Facebook, već vojska nezaposlenih mladih ljudi, prerano umirovljenih penzionera, žrtvi rata, ideologija i politika svih predznaka i vrsta. To su ljudi bez dostojanstva, izobličeni u svojem bolu, poniženju i apatiji. Identitet je njihova recentna grimasa, ili - nova maska. Ima tu i novopečenih bogataša i političara koji su prema umjetniku bliži po morfologiji nekim četveronožnim oblicima života. Neki likovi na crtežima iako imaju posao, postali su roboti, mašine, olupine mrtve iznutra, korporacijske dvorske lude, izvršitelji naredbi. To je jedan poseban Adinov crtački crni teatar, pun satire i jada, ali iznimno objektivan i stvaran, bez imalo pretjerivanja.

U crtanim predlošcima za skulpture Adin će pokazati senzibilitet za ženske forme, meke obline, važnost prirodne kreacije koju u sebi krije žensko tijelo, dok su izložene male plastike u terakoti bliske pomalo nadrealnoj stilizaciji čovjeka-sove, s izvjesnim utjecajem tradicije afričkih maski i plastike.

Koliko god na prvi pogled svjetovi ovo dvoje umjetnika idu u suprotnim stilovima i pravcima, oni ipak nose u sebi duboku emotivnu i duhovnu poveznicu – svijest o tomu da umjetnost isključivo ne bilježi i analizira patologiju ovog svijeta, već i da liječi i oplemenjuje. Otkriva pukotine u našoj svakodnevici, ali i pomaže u njihovom prevladavanju.

Iva Körbler

Ostvarivanje programom rada Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba za 2015. godinu predviđenog projekta „Crnogorski književnici u Zagrebu i hrvatski u Podgorici“ (br. 91) započeto je predstavljanjem mlade hrvatske spisateljice Ivane Simić Bodrožić u Tivtu. Projekt je pokrenut u saradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem Crne Gore s ciljem da se najznačajniji književnici i njihova ostvarenja u jednoj državi predstave javnosti druge države. Književno veče Ivane Simić Bodrožić najavili su ili o njemu izvijestili svi crnogorski mediji.

VEČE IVANE SIMIĆ BODROŽIĆ U TIVTU

Književno veče Ivane Simić Bodrožić, poznate hrvatske književnice novije generacije, održano je u subotu 11.4. u Tivtu u Galeriji ljetnikovca Buća.

Na književnoj večeri govorili su u ime organizatora Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i Danilo Ivezić, sekretar Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Ivana Simić Bodrožić diplomirala je filozofiju i kroatistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Njena prva zbirka

pjesama „Prvi korak u tamu“ objavljena je 2005. godine, za koju je nagrađena „Goranom“ za mlade pjesnike, kao i nagradom Matice hrvatske „Kvirin“ za najbolju pjesničku knjigu autora do 35 godina. 2012. je izdana zbirka poezije „Prijelaz za divlje životinje“. Pjesme su joj ušle u antologiju suvremenog hrvatskog pjesništva „Utjeha kaosa“, a prevedene su i na nekolicinu svjetskih jezika.

Autorica je i hit-romana „Hotel Zagorje“, koji je samo u Hrvatskoj prodat u preko 20.000 primjeraka i preveden na šest stranih jezika, a za koji je 2010. godine osvojila renomiranu hrvatsku književnu nagradu „KIKLOP“ za prozno djelo godine, kao i nagrade „JOSIP I IVAN KOZARAC“ (Povelja uspješnosti) i „KOČIĆEVO PERO“ za izvanredne uspjehe u suvremenoj književnosti. Prava za objavljivanje romana „Hotel Zagorje“ otkupio je ugledni njemački izdavač.

Njeno posljednje objavljeno djelo je zbirka kratkih priča „100% pamuk“, na osnovu koje je napravljena adaptacija za pozorišni komad pod nazivom „Pukotina“ koji je premijerno izveden u BNP-u u Zenici krajem 2014. godine.

Razgovor s književnicom Ivanom Simić Bodrožić vodila je Ana Vuksanović.

Mlada svestrana spisateljica predstavila se tivatskoj publici kroz razgovor i čitajući poeziju. U Crnoj Gori boravila je jednom ranije, kada je posjetila Podgoricu i festival „Karver“, a o svom prvom susretu s Bokom kaže:

«Ovaj dio zaista ne poznajem, mada nekako to je nešto što doživljam neprestano u ovim krajevima, mislim da se silno insistira na našim međusobnim razlikama, pogotovu otkad se raspala bivša Jugoslavija, a jako malo se negdje ukazuje na naše međusobne sličnosti. Čini mi se da je to ono što nam negdje jako nedostaje, mislim da je ovaj projekat sjajan, upravo da bismo shvatili da je puno, puno više onoga što nas veže, nego onoga što nas razdvaja. To se odnosi i na osobne kontakte, a jednako tako i na umjetničku razinu. Možemo se zapravo tako jednostavno čitati, bez posrednika, što nije mala stvar. Meni je izuzetno drago što sam danas imala priliku i vidjeti Kotor i

Kiklopom nagrađen roman „Hotel Zagorje“ priča je o devetogodišnjoj djevojčici koja u ljeto 1991. napušta Vukovar i ulazi u razdoblje seljakanja, od Dalmacije, Zagreba, Kumrovcu te povratka u metropolu ...

Iskrena preporuka za ovu znamenitu i toplu priču kojoj ćete se vraćati nekoliko puta, neovisno o tome pripadate li ratnoj generaciji ili ne.

PROFIL

*
*   *
*

Neobično je vikendom vratiti se u hotel.

Gotovo da imam osjećaj kao da se vraćam kući. Svake godine sve nas više odlazi u dom, onda se petkom vraća čitava horda, a babe stoje načičkane oko recepcije, umotane u crne marame kao ptice na žici i nadgledaju bučni dolazak. Mama je gore u sobi, spremna čeka da opere dvije torbe veša na ruke, ujutro dolazi i brat. Klinci se love po hodnicima, pijanci sjede za šankom, još je rano, čeka ih naporna večer, puno je vremena prošlo i još će mnogo proći. Babe i dede umiru, umiru i neki mlađi, puni se seosko groblje ...

(iz romana „Hotel Zagorje“)

Ana Vuksanović i Ivana Simić Bodrožić

vidjeti Tivat i zapravo razgovarati sa ljudima ne samo o književnosti i o onome što radim i čime se bavimo, što nam je blisko, nego i o svemu onome što nas okružuje i negdje onda dođete do zaključka, koji je s jedne strane uvijek nekako čudesan, da neprestano čujete iste priče, dakle i problemi na koje nailazimo u ovim društvima su nevjerovatno slični. Ali, sve je to zapravo jedno dok vam neko priča o tome, a potpuno nešto drugo kada dođete, vidite tu, upoznate, i zapravo shvatite da s ljudima možete imati vrlo neposredan kontakt, da im ono što radite možete prenijeti i zapravo otvoriti se i za ono što se događa zapravo toliko blizu nama.»

U muzičkom dijelu programa nastupila je mješovita klapa „Veterani vazda mladi“.

Književno veče je održano u organizaciji Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, a uz podršku Centra za kulturu Tivat i Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore.

Večeri su prisustvovali brojni gosti i uzvanici među kojima i gospođa Marija Vučinović ministrica u Vladi Crne Gore i predsjednica HGI Kotor, predsjednik Skupštine Opštine Kotor Nikola Bukilica, konzul Republike Hrvatske u Kotoru Hrvoje Vuković, akademik Mladen Lompar, predsjednik Matice crnogorske Dragan Radulović i drugi.

Danilo Ivezić

(www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr)

NASTUP TRI ZBORA U RIJECI

Palača Modello

Zbor „Montenegri“

Zbor „Bulbuli“

Svečana dvorana

PALAČA MODELLO

Palača Modello, još jedno djelo ateliera Helmer i Fellner poput kazališta, dovršena je 1885. godine. Na pročeljima se izmjenjuju mirne neo-renesansne dekoracije s razigranim neobaroknim. Raskošni ornament pročelja slijedi dekoracija unutrašnjosti a osobito se ističu štukature svečane dvorane. „Modello“ ilustrira riječke ambicije u oponašanju bečkog Ringa i stalno nadmetanje s konkurentskim Trstom. Danas se u palači nalaze Središnji odjel Gradske biblioteke te sjedište i kulturni klub Talijanske unije, popularni „Circolo italiano di cultura“.

U kulturnom domu Talijana u Rijeci (Circolo) održan je 20.3.2015 godine susret vokalnih grupa tri nacionalne zajednice: talijanske – KUD Fratellanza, bošnjačke – zbor „Bulbuli“ Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske „Preporod“ iz Zagreba i crnogorske – zbor NZCR „Montenegri“.

Svaka pjevačka grupa je nastupila s pjesmama melosa njezine nacionalne zajednice, što je veće učinilo posebno zanimljivim, a prisutnoj publici pružilo poseban ugođaj.

Nikola Lučić

U broju 82 pokrenuli smo ovu povremenu rubriku s namjerom da čitaocima skrenemo pažnju na pojedine od brojnih vrijednih naslova koji su ljubaznošću izdavača, razmjenom ali i poklonima darodavaca postali dio već vrlo obimne biblioteke Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. U ovom broju donosimo neke osnovne podatke o izdavanju jednog rukopisa Valtazara Bogišića, pravnika i historičara prava i nekadašnjeg ministra pravde Crne Gore. Taj rukopis je nastao kao obrazloženje stajališta koja je primijenio u svom znamenitom „Opštem imovinskom zakoniku za Knjaževinu Crnu Goru“ (Državna štamparija, Cetinje, 1888).

JEDNA RASPRAVA VALTAZARA BOGIŠIĆA

Valtazar Bogišić
(Cavtat, 1834 - Rijeka, 1908)

Jedna stranica rukopisa rasprave

Među brojnim i sigurno vrijednim knjigama u biblioteci Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, pažnji možda rijedih ali svakako kurioznijih čitalaca preporučili bismo raspravu Valtazara Bogišića „*Metod i sistem kodifikacije imovinskog prava u Crnoj Gori*“, koju je za štampu priredio dr Tomica Nikčević, a koja je objavljena 1967. godine u okviru posebnih izdanja Odeljenja društvenih nauka SANU u Beogradu.

U opsežnoj uvodnoj studiji o naučnom metodu Valtazara Bogišića i o samoj njegovoj raspravi, redaktor dr Nikčević najprije ističe kako je V. Bogišić u *Pristupu* svoga rukopisa naveo potrebu svakoga kodifikatora da „predstavi uza svoju radnju zapis o tome kojim je načinom svoju radnju vršio“. S obzirom na znatna odstupanja od ustaljenih načela kodifikacije, takva rasprava V. Bogišića je prije svega naučno obrazloženje stanovišta koja je on zauzeo i primijenio u „*Opštem imovinskom zakoniku za Crnu Goru*“, čiji je tvorac bio.

Sam rukopis – za koji iz redakcijskih napomena dr Nikčevića saznajemo i da mu V. Bogišić nije bio stavio naziv, već je to učinio redaktor – nalazi se u Bogišićevoj ostavštini u Cavtatu pod nazivom „*Imovinski zakonik prema drugim izvorima prava*“ (prema nazivu VII poglavlja rukopisa). Rasprava je pisana ćirilicom i ima 756 stranica, ali je – pošto je znatan dio rukopisa precrtan, prepravljen i dopunjen – u obzir za objavljivanje uzeto oko 470 stranica.

Treba napomenuti i da se redaktor pridržavao načela da se u tekstu ostave sve osobine autorovog stila, jezika i izraza. Zbog toga je zadržan niz stvari koje sa današnjeg jezičkog i pravopisnog stanovišta predstavljaju arhaizme. Tako su zadržani svi autorovi starovremenski izrazi u njihovom ondašnjem značenju: *zakon* u značenju pravne norme i u značenju zakona, *uredba* u značenju institucije, ali i u značenju pravnog propisa i sl. Isto tako, u želji da se sačuva potpuna autentičnost rukopisa, sačuvani su svi arhaizmi u običnim riječima: *taki* umjesto *takav*, *nekotih* umjesto *nekih* i sl.

Z.D.

U Galeriji „Montenegrina“ NZC Rijeka od 17.3. - 31.3.2015. godine održana
IZLOŽBA RADOVA „KLUBA 60+“ IZ OMIŠLJA

O KLUBU 60+

Gradsko društvo Crvenog Križa Krk, KLUB 60+ iz Omišlja osnovan je 2008. godine na inicijativu ravnateljice Crvenog križa gđe Marijane Jakominić. Klub je smješten u zgradi „Posujilnica“ u neposrednoj blizini glavne omišlj-ske place.

Klub danas broji oko 100 članova koji se zajednički brinu o ostvarivanju potreba osoba treće životne dobi uz promicanje prava na kreativnost. Osim toga, Klub se intenzivno zalaže za pružanje podrške u održavanju psihofizičkog i mentalnog statusa osoba treće životne dobi., kućnu njegu, kao i smanjivanje izolacije, odnosno sveopće poboljšanje kvalitete života lokalne zajednice tijekom cijele godine.

U Klubu djeluje kreativna radionica koju vode gđe Vesna Poropat i Vera Milanković. Na radionicama se zabavljamo savladavanjem raznih tehnika, Decoupage, Iris folding, Pergamano, Quilling, kolaža, suhog bilja, krpica i ostalog.

Većinu izrađenih slika doniramo na razne adrese pa smo tako opremili sa slikama KBC Kantrida, odjel psihijatrije, ortopedije, onkologije, rendgena, a isto tako doniramo i KBC Rijeka i Sušak. Bavimo se i humanitarnim radom gdje organiziramo prikupljanje odjeće, obuće, knjiga, hrane i ostaloga. Barem jednom godišnje organiziramo izložbu naših radova, a najčešće u Pergamano tehnici obzirom da je ta tehnika u Hrvatskoj nepoznata. Tehnikom se bavimo od samom djelovanja Kluba. Ovo je naša 6. izložba u kojoj će nadamo se svaki posjetilac jednako uživati kao i mi koji stvaramo tu predivnu čipku. Ovim putem zahvaljujem gđi Morani Knez zato što nam je pružila priliku da se s našim radovima predstavimo i u Rijeci i u vašoj Zajednici.

(www.nzc-rijeka.hr)

Kada je prethodni broj već bio pripremljen za štampu i u njemu prilog sa izborom aforizama iz šeste knjige g. Marinka Mijovića, prispjelo je pismo g. Miroslava Vukmanića, priređivača te knjige. U tom pismu stoji i da je g. Mijoviću „već pun stol vrckavih uradaka kakve samo on zna sastaviti, koji će ući u njegovu sedmu knjigu predviđenu za 2015. godinu“. Uvjereni smo da će čitaocima biti zanimljivo da saznaju za koje se to aforizme g. Mijovića u tom upućenom nam pismu bio opredijelio priređivač šeste (i urednik i priređivač i četvrti i pete knjige), a ne sumnjamo i sedme knjige g. Mijovića.

Čekajući sedmu knjigu aforizama Marinka Mijovića NA KOLJENIMA SMO, ALI NE ZBOG MOLITVE

Šutnja je zlato; naročito ako ga posjeduješ.

Pametnima bi bilo najbolje da se povuku u ilegalu.

Sve rupe u zakonu su do daljnjega zauzete.

Kad će budale osnovati svoju stranku?

Nama pune glave, sebi džepove.

Ima ih koji su neznanje pokrili diplomama.

Pritisnula ju je kozmetika i sad jedva diše.

Kredit je maraton s preponama iznad prepona.

Nudisti imaju duboke džepove.

Crvenu boju uspješno prekrivaju freskama.

Proširuju rupe u zakonu da bi se izvukli.

Lopovi kradu potajno,

političari uzimaju naočigled svima.

I stranputice su građene kreditima.

Nepismenoga baš briga koliko košta knjiga.

Opasniji je tupi čovjek nego oštar pas.

Na brdovitom Balkanu se teško poravnavaju računi.

Vanjska ljepota je za oči, unutarnja za dušu.

Brao je lovorike;

zato mi sada pletemo vijenac poduzeću.

Da barem postoje kirurzi za ružno ponašanje.

Pogasili su tvornice da bi sagradili trgovačke centre.

Ako se neoprezno razgranaš,

možeš stradati od groma.

Ljepota minus pamet — ne daj, Bože!

Namnožilo se toliko lopova da psi traže povišicu.

Što gorči život, to slađa smrt.

Na koljenima smo, ali ne zbog molitve.

Oduzimali su nam riječ i kad smo šutjeli.

Žuljevi na jeziku su mnogo više na cijeni
od žuljeva na dlanovima.

Bog nas kažnjava

zato što smo čovjeka dizali u nebesa.

Ako me izaberete, napraviti ću vam najveću ludnicu!

Nasmiješila nam se sreća,

ali samo dok je škljocnuo aparat.

Zakon ulice ne trpi zakon zdrave pameti.

U sva vremena pametne su pomicali na začelje.

Zasluzio je pljesak jer je prešutio svoje izlaganje.

Uspješan brak je kad žena govori za sebe i muža,

a muž šuti za sebe i ženu.

Jezik za zubima najviše govori.

Gdje nema poretka, nema napretka.

Koliko je pravo na govor,

toliko je zemlja demokratska.

Tupe je lako naoštriti jedne protiv drugih.

Diplomu možeš kupiti za novac, s pameti je već teže.

Mladi se drže za ruke jer se vole, a stari da ne padnu.

Bolje je da te zavede žena nego politika.

Otkako je vidio da se sve uvozi,

đavao niti ore, niti kopa.

Ne diraju u podzemlje, jer im drži zemlju.

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb priredilo hommage glumcu koji se cijelog života bavio režijom, a za filmske junake je tražio obične - male ljude

SVAKO IMA PRAVO NA SVOJU CRNU GORU

FILMOVI ŽIVKA NIKOLIĆA

12.3.2015.g. u 19^h (četvrtak)

POLAZNIK

Trajanje: 13':20"

Proizvodnja: Dunav film 1973.

PROZOR

Trajanje: 15':40"

Proizvodnja: Dunav film 1976.

MARKO PEROV

Trajanje: 10':30"

Proizvodnja: Dunav film 1975.

BILJEG

Trajanje: 10':00"

Proizvodnja: Dunav film 1981.

2.4.2015.g. u 20^h (četvrtak)

OGLAV

Trajanje: 10':20"

Proizvodnja: Dunav film 1977.

GRADITELJ

Trajanje: 12':10"

Proizvodnja: Dunav film 1980.

TRAG

Trajanje: 10':30"

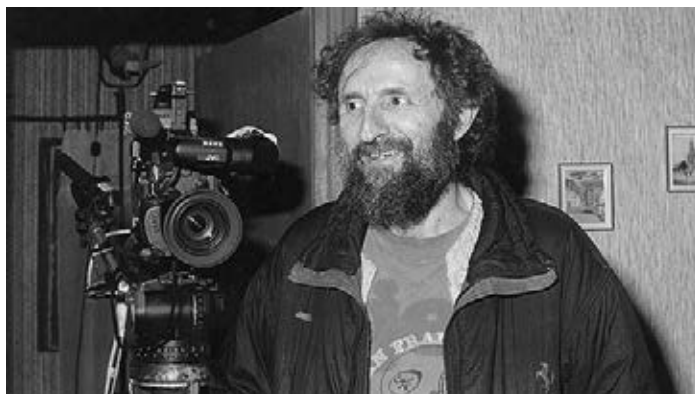
Proizvodnja: Centar za naučno-istraživački rad 1971.

ANE - žena pomorca

Trajanje: 13':00"

Proizvodnja: Dunav film 1980.

Prikazivanje filmova omogućila:
Crnogorska kinoteka uz pomoć
Savjeta za nacionalne manjine RH

Vjerujem da su te tamne slike malih ljudi bliže istini o čovjeku. Mali čovjek nudi neposredniju sudbinu. Ako uopšte ima velikih ljudi ... Veliki ljudi su kao fikcija. Oni su izmišljeni i pojavljuju se kao potreba „malih“.

Živko Nikolić

Pred početak projekcija 12.3. i 2.4.2015. godine

ŽIVKO NIKOLIĆ (1941 - 2001)

Filmski i televizijski reditelj Živko Nikolić bio je jako vezan za Crnu Goru, njene ljude, običaje i tradiciju. Sam je govorio da van Crne Gore i onog što iz nje u sebi nosi, ne bi mogao stvaralački da se orjentiše. Rođen je 29. novembra 1941. u Ozrinićima kod Nikšića. Pohađao je umjetničku školu u Herceg Novom a Akademiju za pozorište, film, radio i televiziju u Beogradu. Upisao je glumu ali se cijelog života bavio režijom. Prve dokumentarne filmove Nikolić je snimio 1968. godine. Bili su to „*Blaženi mirotvorci*“ i „*Sebi za života*“. Potom slijede filmovi po kojima je postao poznat i van granica Jugoslavije kao što su „*Ždrijelo*“, snimljen 1972. godine za koji dobija Srebrnu medalju Beogradskog festivala dokumentarnog i kratkog filma. Zatim slijede filmovi: „*Polaznik*“, „*Bauk*“, „*Marko Perov*“ za kojeg dobija Srebrnog zmaja u Krakovu 1975. Potom film „*Prozor*“ za koji dobija Zlatnu medalju Festivala u Beogradu. Slijede filmovi „*Ine*“, „*Ane*“, „*Graditelj*“. Film „*Biljeg*“ rađen 1981. godine a govori o Hidroelektrani u kršu kao simbolu nečije gluposti i obijesti. Za taj film dobija veliku Zlatnu medalju u Beogradu, Nagradu FIPRESI i Zlatnog zmaja u Krakovu.

Svoj prvi film „*Beštije*“ snima 1977. godine, „*Jovanu Lukinu*“ dvije godine kasnije, a „*Smrt gospodina Goluže*“ 1980. godine. Film „*Čudo neviđeno*“ dobija Srebrnog medvjeda na festivalu u Moskvi 1984. godine i tuče mnoge rekorde u gledanosti u ondašnjem SSSR-u. Film „*Ljepota poroka*“ u Izraelu postaje najgledaniji. Živko Nikolić snima i filmove „*U ime naroda*“ i „*Iskušavanje đavola*“.

Živko Nikolić, je ništa manje značajan opus uradio i na televiziji. Više od dvije decenije trajala je plodna saradnja sa Televizijom Crne Gore. Za njega nije bilo malih projekata: prihvatao se realizacije i nisko-budžetnih emisija. Posebno poglavlje u Živkovom stvaralaštvu čine televizijske drame i serije: „*Dekna još nije umrla a kad će ne znamo*“, „*To kad uvati ne pušta*“, 1988. godine i serija „*Dekna*“, potom „*Narodni neprijatelj*“, da bi 1996. po scenariju Dragana Koprivice snimio „*Oriđinale*“.

Živko Nikolić je bio istinski dostojanstven i veoma hrabar čovjek. Često je bio meta političkog establišmenta i ljudi koji su željeli da sačuvaju lažnu predstavu o nama, koju je Živko vješto rušio u svojim filmovima.

Živko je govorio da su na njega veliki uticaj izvršili poznati crnogorski slikar Lubarda, kao i Rembrant. Lubarda po jednoj ambijentaciji i pretvaranju te ambijentacije u znak, u nešto što je riječ, možda čak i simbol. A Rembrant jednim osjećajem dramatike unutar slike. To mu se, iako se bavio filmom a ne slikarstvom, činilo veoma bliksim.

Živko Nikolić je još za života postao klasik. Njegovo djelo je poznato i van granica našeg jezika. Njegov doprinos crnogorskoj kinematografiji i kulturi je izuzetan. Sve što je ikada snimio, snimio je na crnogorskom tlu, duboko u sebi noseći pečat rodničkih Ozrinića. Govorio je „Čovjek uvijek nosi pečat zavičaja, nosi svoje zavičajno breme, opterećenje. Stalno ima potrebu da ga se oslobodi, a istovremeno, bez tog zavičaja ne bi ništa značio. Jer, čovjek koji ne voli svoj zavičaj, ne voli ni ljude, ne voli sebe. Zavičaj je djetinjstvo. Otuda potreba da ga slikamo, da ga pokažemo drugim ljudima. Nikada nećemo da se pomirimo sa činjenicom da zavičaj za druge ljude nema ono značenje i onu ljubav kao za nas“. Žalio se što su ga neki optuživali pa je govorio: „Rastuži me što ponekad vidim da se pojedini ljute što drugačije slikam Crnu Goru. Svako ima pravo na svoju Crnu Goru, onakvu kako je osjeća i vidi, kako je ponio kad je prvi put taj svijet ugledao“.

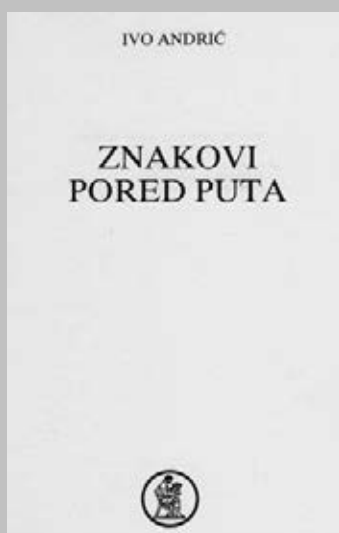
Živka Nikolića, reditelja brojnih dokumentarnih i igranih filmova, širi krug gledalaca pamtit će po mnoštvu izuzetnih filmskih i televizijskih ostvarenja, dok će ga kritika zapamtiti kao najsamostalnijeg i najoriginalnijeg autora. Nagrade i svjetsku slavu stekao je filmovima „*Beštije*“, „*Jovana Lukina*“, „*Ljepota poroka*“, „*Smrt gospodina Goluže*“, „*Čudo neviđeno*“, „*U ime naroda*“, TV serijama „*Dekna još nije umrla*“, „*Oriđinali*“, komedijom „*To kad uvati ne pušta*“. Potreba za ljepotom istine tjerala ga je na stvaranje, a imao je običaj da kaže – „Otkrivati istinu, to je u neku ruku, dodirnuti ljepotu“.

Kritičari smatraju da je filmski opus Živka Nikolića nikao iz mitski izdvojenih predjela, iz ruralne crnogorske tradicije u kojoj je i vrijeme na izvjestan način „okamenjeno“ i obustavljeno - a ritual je pozornica na kojoj se bezbroj puta ponavlja drama pojedinačnog ljudskog života. Fascinacija autora obredima i mitskim nasljedjem vlastite postojbine je, bez sumnje, bila duboka i trajna.

(Izvor: www.montenegrina.net)

DRAGICA TOMAS

1936 – 2015

U Domu Crnogoraca u Puli, 2008. godine

U ona drevna vremena, kada su umjetnici smatrani miljenicima bogova i kada se nije sumnjalo da prvo bijaše riječ, na put bez povratka bi se ispraćalo s nekim dragim i dragocjenim predmetom. Možda bismo istinsku dramsku umjetnicu – čije se nadahnute interpretacije monodrame „*Znakovi pored puta*“ i danas, poslije sedam godina, živo sjećaju brojne Crnogorke i Crnogorci u Hrvatskoj – mogli ispratiti s knjigom mudrosti velikana pisane riječi? Ali, nije li nam gospođa Dragica Tomas sve te zapise zapravo naizust kazivala? S otmjenošću koja ne obavezuje već opčinjava i gospodstvom koje ne uznosi već plijeni, tumačila nam ih je besprijeekorom ekavicom, nadvivši se nad u „*Travničkoj hronici*“ zapisanim usudom da se na ovim prostorima sreća jednoga naroda može naći samo u nesreći drugog naroda. Zato ćemo se od doživotne počasne članice Crnogorskog narodnog pozorišta oprostiti samo riječima koje prirodno objašnjavaju njenu veličinu:

U osnovi, sva su umetnička dela i „ostvarenja“ slučajna, nesavršena ili nepotpuna, a veliki umetnici su oni koji u ta svoja dela umeju da unesu toliko snage i ubedljivosti da ona na svakog ostavljaju utisak voljne i svesne celishodnosti, savršenstva, i potpunog sklada između cilja i oblika.

Ivo Andrić: ZNAKOVI PORED PUTA

*520 godina „OKTOIHA PRVOGLASNIKA“, prve štampane knjige
na slovenskom Jugu, obilježeno u Zagrebu predstavljanjem
Grafičke mape akademskog slikara Dimitrija Popovića*

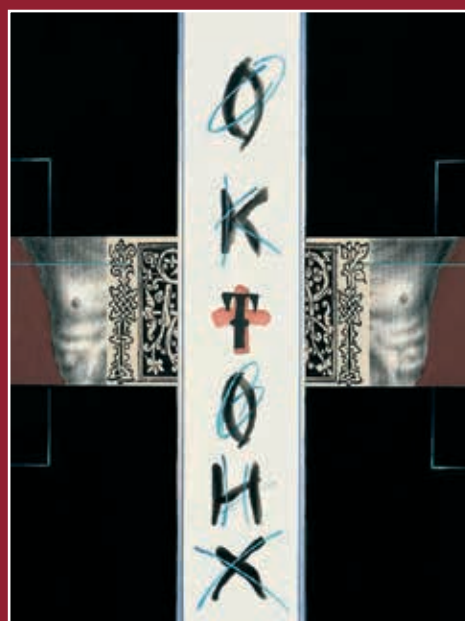
O K T O I H X

Novinarski dom u Zagrebu (26. mart. 2015. godine)

*Dimitrije Popović:
Grafička mapa OKTOIHA 1494-2014*

*Jedan od listova
Grafičke mape*

Listovi grafičke mape OKTOIH 1494-2014 nijesu ilustracije tekstova iz OKTOIHA PRVOGLASNIKA nego su izraz nadahnuća koje na moderan način daje počast ovoj knjizi, njenoj duhovnoj i estetskoj vrijednosti.

Kompozicije grafičkih listova temelje se na slovima od kojih je sastavljena riječ OKTOIH. Osnov kompozicije je ćirilično slovo uzeto iz inicijala ili tekstova ove crkvene knjige. Nad originalnim slovom razvija se njegova moderna modifikacija kao likovni apstraktni znak. U apstraktnu modifikaciju slova ukomponovan je konkretan hrišćanski simbol. U tom smislu slovo objedinjava zemaljsko i nebesko, svjetovno i sakralno.

Slovo je oblik i znak. Na njemu se zasniva „leksis slike“.

U unutrašnjosti slova „O“ na pozadini biblijskog, starozavjetnog „pramraka“ dominira ruka nevidljivoga Boga, ikonografski simbol njegove svemoći. Otvoreni dlan označava Božji blagoslov. Po sredini dlana nalazi se Božje, sveviđeće oko u kružnom polju plavičaste aure. Krug kao Božji monogram predstavlja savršenstvo i vječnost.

Slovo „K“ dinamikom svog izgleda upućuje na kaznu, trnovu krunu, kalvariju, na dramu razapinjanja, martirij tijela koje će biti ekserima zakovano na krst.

Slovo „T“ svojim izvornim oblikom podsjeća na krst. Krst s raspetim Hristom istovremeno je i krst uskrsnuća. Lebdi nad sfernim oblikom zemlje na koju je Mesija bio poslan da otkupi čovjekove grijeh. Ljubičasta boja krsta je simbol istine i ljubavi, žalosti i pokore. Linearni trougao projektovan od osnova do vrha kompozicije simbolizuje Sveto trojstvo, odnosno božansko porijeklo raspetog.

U sredini slova „O“ nalazi se sveti Gral, mistična posuda tajne večere s vinom koje je postalo Hristova krv u misterijumu euharistije. Kompozicija simbolizuje prolivenu krv žrtve, mrak golgotske smrti što ga pobjeđuje nebeska svjetlost uskrsnuća.

Slovo „I“ sadrži fragment Veronikinog rubca odnosno „nerukotvorenog obraza“. Slika na ubrusu je slika moći Mesijinog trpljenja što nadilazi jačinu ljudske okrutnosti.

Slovo „H“ se istovremeno odnosi na slovo iz Hristovog ćiriličnog monograma IS-HS. Takođe se odnosi i na Andrijin krst. Središte kompozicije je akcentirano trostrukom simbolikom. Trouglom Svetoga trojstva što upućuje na neminovnost žrtvovanja sina Božjeg. Riba je stari simbol Hrista. Od slova koja čine grčku riječ „ihtis“ (riba) izveden je monogram: Isus, Hrist, Sin, Božji, Spasitelj. Silueta ribe naslućuje se u lijevoj dijagonalnoj strani originalnog slova H. Bijeli krst u središtu kompozicije, koji je stjecište i izvorište elemenata slike, je krst koji je od predmeta za mučenje postao simbolom hrišćanske vjere.

Crna i crvena boja kao osnovne boje OKTOIHA dominiraju grafičkim listovima u smislu njihovog simboličkog i estetskog značenja.

Posebnost OKTOIHA nakon 520 godina jest upravo u inspirativnosti onoga na čemu se ova knjiga zasniva, na slovima i riječima i njihovim moćima kompleksnih značenja. Tijelo i duh ove crkvene knjige iz Crnojevića stamparije, potakli su me na koncipiranje i izradu grafičke mape OKTOIH 1494-2014. Grafička mapa je savremeni omaž remek djelu tipografskog umijeća i grafičkog rafinmana majstora „rukodjelnika“ Makarija i njegovih sedam učenika.

Dimitrije Popović

TRADICIONALNA USKRŠNJA DRUŽENJA U ZAGREBU I RIJECI

SREĆAN VASKRS

U
S
K
R
S

GALERIJA „MONTENEGRINA“

SA IZLOŽBE U GALERIJI KRISTOFORA STANKOVIĆA U ZAGREBU

*Tijana Gordić: ŠARENI METALIK
(70x50, akrilik na platnu)*

*Adin Rastoder: POZITIV I NEGATIV
(25x30x20, terakota)*

520 GODINA „OKTOIHA PRVOGLASNIKA“

Među knjigama štampanim u Crnojevića štampariji, prvoj državnoj štampariji na svijetu, svojom umjetničkom ljepotom i prekrasnim inicijalima izdvaja se „Oktoih prvoglasnik“, prva štampana knjiga na Slovenskom jugu. Prvu crnogorsku bogoslužbenu knjigu (inkunabulu) odlikuju najviši dometi štamparstva XV vijeka i po grafičkoj ljepoti ne zaostaje za venecijanskom produkcijom toga vremena.

(Izvor: www.montenegrina.net)